

Núm. 20 - Juliol - Agost - Setembre 1994

Miramar

VALLEDEMOSA

BANCA MARCH

C/ Chopin, 3
Telèfon 61 23 77
VALLDEMOSSA

I · M · P · R · E · N · T · A
POLITECNICA

LLIBRES I IMPRESSOS

Carrer de Can Troncoso, 3 - Tel. 71 26 60
07001 PALMA DE MALLORCA

Edicions Cort

CALLEJERO
DE
PALMA

UN INSTRUMENT NECESSARI

Carrer Can Troncoso, 3
Tel. 71 27 80 — Fax 72 00 36
07001 PALMA DE MALLORCA

COORDINACIÓ

Antònia Serrano i Darder
EQUIP DE REDACCIÓ
Antònia Maria Calafat i Rivas
Margalida Calafat i Torres
Nicolau S. Cañellas i Serrano
Rafael Estaràs i Estaràs
Miquel Joan i Salvà

Catalina Julià i Noguera
Jaume Moià i Villalonga
Joan Carles Palos i Nadal
Benigne Palos i Vadell
Miquel Ripoll i Rul-lan

Antònia Serrano i Darder
Matilde Serrano i Darder
Pere Bru Serrano i Darder
Sebastià Trias i Mercant
INFORMACIÓ ESPORTIVA

Bartomeu Torres i Morell
Lluís Oliver Barceló
Gaspar Mas Garcias
INFORMACIÓ MUSICAL

Jaume Capllonch
María José Mas
Ramon Andreu
PASSATEMPS

Bernadí Estaràs, «Gotzo»
DIBUIX I FOTOGRAFIA
Concepció Bauçà de Mirabò
Toni Gelabert i Serrano
Joana Lladó i Vila

Josep Lladó i Vila
Antoni Muntaner i Bujosa
Josep Antoni Serrano i Darder
Pre Bru Serrano i Torres
Joan Tortella i Araque

ASSESSORAMENT LINGÜÍSTIC
Antònia Maria Calafat i Rivas
Catalina Julià i Noguera
COL·LABORACIONS

Antoni Balaguer i Vaquer
Miquel Boscana Mas
Joan Cabot i Estarellles
Catalina Estradas Fernández

Maria Dolors Estrades Calafat
Joana Serra de Gayeta Martí
Miguel Torres López

MAQUETACIÓ
Documenta Balear
IMPRESSIÓ
Impremta Politècnica
DIPÒSIT LEGAL
PM 761-1989

Els articles publicats a la revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

La revista Miramar és trimestral. Tanca l'edició per als diferents números que edita durant l'any el darrer dia dels mesos següents: febrer, maig, agost i novembre. Passat aquest termini, les col·laboracions i fotografies seran per al proper número. Gràcies.

OPINIÓ

Editorial 4

INVESTIGACIÓ

Orígens i escuts dels llinatges de Valldemossa. Terrassa, Tarrassa 5
VALLDEMOSSA DINS LA MEMÒRIA DEL TEMPS

La vila i la gent (13). Com acaba el document del rector Canyelles? 6

INVESTIGACIÓ

Valldemossa el 1928. Imatge d'un poble esvaït (4): turisme i esplai 7

VIVIONS HUMANES

Miguel Ángel Asturias..... 9

CREACIÓ LITERÀRIA

Un museu vist des de dalt d'una muntanya 10

ARXIU FOTOGRÀFIC

Recull de notícies i fotografies interessants tretes de l'arxiu d'Antoni

Cabot mentre fou vicari i llavors rector de Valldemossa 12

INVESTIGACIÓ

Elvir Sans Rosselló 13

Saletes 15

L'encontre amb les meves arrels 15

Ressenya històrica de la congregació de les religioses franciscanes

filles de la Misericòrdia a Valldemossa (1859-1994)..... 17

Els pescadors de Valldemossa (6). El port de Valldemossa fins al 1920 18

LA VILA

Ajuntament 23

Arxiu fotogràfic d'Antoni Muntaner, «Guarin». Altre temps 25

CP Nicolau Calafat 25

ARXIU FOTOGRÀFIC

Imatges d'Antany 26

NOTÍCIES

Cròniques de na Dolors..... 28

MARXA JOVE !!!

Racó del jovent 34

CREACIÓ LITERÀRIA

La veu dels nostres poetes i glosadors 35

NOTÍCIES

Llibres, revistes, periòdics i fulls informatius 36

Calaix de Sastre 38

Gimnàstica 42

ESPORTS

Gaspar Mas Garcia 43

Tennis 44

Excursionisme. Miramar i l'Arxiduc 45

Passatemps..... 46

AGRAÏMENT: L'OCB agraeix profundament a l'artista pintor Josep Coll Bardolet l'obsequi que ens ha fet de les cobertes de la *Revista Miramar*, les qual reproduïxen un oli realitzat per ell mateix amb gran encert.

EDITORIAL

La revista *Miramar* s'ha vestit interiorment de gala per a un esdeveniment: és el seu cinquè aniversari. Però un vestit tot sol no fa una festa, com una persona tota sola no pot fer *Miramar*. Perquè una festa sigui bona, hi ha d'haver molts i variats elements humans i materials, a més, hi ha d'haver voluntat per fer-la, il·lusió, ganes, i sobretot col·laboració. El mateix passa amb una publicació com la nostra, si no hi hagués gent amb ganes de fer-la, si no hi hagués gent amb idees, si no tenguéssim escriptors, poetes, artistes, fotògrafs, si no hi hagués gent que donàs suport moral i econòmic, si no hi hagués subscriptors, si no hi hagués qui la distribuís i vengués, si no tenguéssim aquella dada o aquella fotografia antiga que cerquem i trobam, si no hi hagués gent que ajudàs a muntar una bona festa, en resum, si no comptàssim amb la col·laboració de tots i cadascun dels que ajudau en la mesura que podeu, *Miramar* no seria el que és avui.

Com era la revista *Miramar* ahir i com és avui?

Ahir era una revista de poca tirada i de reduït nombre de pàgines: el número 0 que us presentarem ara ha fet cinc anys tenia una tirada petita: dos-cents setanta-cinc exemplars; d'aquest número 20 n'hem tirat sis-cents, això vol dir que l'hem més que duplicada. Pel que fa a nombre de pàgines per revista, podem dir que del número 0, que en tenia vint-i-quatre, hem arribat a la xifra rècord de cent

dotze pàgines de la revista 18. A la revista 19 ha sortit la plana 1000; si ho dividim per vint -del 0 al 19 són vint revistes-, ens dóna una mitjana de cinquanta pàgines.

I què era la revista *Miramar* ahir i què és avui?

Ahir era un projecte de revista, sense cap mena d'experiència, plena d'il·lusions i temors, però amb vocació de servei. Avui és una realitat, amb una experiència adquirida a força de cops, amb renovada il·lusió i els mateixos temors i vocació de servei. Malgrat que els ideals continuen essent els mateixos, tal vegada no hem aconseguit molt bé la línia que vàrem programar a la primera editorial. Per això demanem disculpes, però hem d'esser conscients de les nostres limitacions. Hem intentat, fent equilibris, millorar la qualitat de contingut i continent. Hem intentat esser honests amb els altres i amb nosaltres mateixos. Hem intentat obrir-nos i esser receptius. Hem volgut arribar per tot i hem ofert amb bona voluntat les nostres pàgines -no sempre les han aprofitades tots els qui les podien haver aprofitat-, amb el degut respecte als nostres estatuts de defensa de la nostra llengua, història, identitat i cultura.

No podem deixar d'expressar el nostre agraïment a tothom que d'una manera o de l'altra ha col·laborat, en qualsevol forma, a fer una revista com és la nostra, la revista de Valldemossa i dels valldemossins, *Miramar*.

- Autocars de gran confort
- Aire acondicionat
- Totes les capacitats

Gremi de Fusters, 11. Edifici Urbis
Tels. 29 07 35 - 75 41 36
Fax 20 41 58 - Tlx. 69100
07009 Palma de Mallorca

Orígens i escuts dels llinatges de Valldemossa

TERRASSA, TARRASSA

Aquest llinatge és un topònim català; nom de la ciutat de Terrassa en el Vallès Occidental.

La presència d'aquest llinatge a Mallorca es remunta a l'època de la conquesta catalana l'any 1229.

Joan Berenguer Terrassa vingué amb el rei En Jaume I i obtingué en el posterior repartiment el rafal Abeniembran, de sis joves d'extensió, al terme de Sineu.

L'any 1285, Bernat Terrassa va jurar obediència al rei Alfons III d'Aragó en nom de la vila d'Inca. Un jurament semblant el féu l'any 1343 Andreu Terrassa, aquesta vegada al rei Pere IV, i en nom de la vila de Sineu.

Al segle XVI la concentració proporcionalment més important de famílies amb el cognom Terrassa es trobava al terme d'Artà, també era possible trobar-lo a Algaida, Palma, Petra i Valldemossa, encara que en proporció més baixa. G. Mestre Oli-

ver a *Els mallorquins, nom a nom*, també ens diu que el llinatge Terrassa actuanment es troba arrelat al municipi de Capdepera (integrat en el d'Artà fins al segle XIX).

Com apersonatges que portaren aquest llinatge, entre d'altres, tenim Miquel Terrassa, nascut a Binissalem al segle XVII, lul·lista, prevere, doctor en teologia i catedràtic de Retòrica a la Universitat de la Ciutat de Mallorca.

Guillem Terrassa. 1708-1778. Erudit, doctor en Teologia, obtingué un benefici a la catedral de Ciutat de Mallorca i un altre a la ciutat de Lluçmajor; l'any 1732 succeí en el càrrec de paborde el seu oncle Guillem Terrassa. Dedicà tota la vida a recollir dades històriques sobre Mallorca en els arxius de l'illa, sens gaire esperit crític, i en deixà escrits molts de volums sobre la capbreuació, els delmes, el repartiment de les aigües, la història religiosa, bio-

Escut: Una muntanya d'or amb un castell de plata i a la torre una senyera del mateix metall, en camp blau.

grafies de fills il·lustres, etc. Ell mateix confeccionà en vuit volums *Anales de las Islas i reyno de Mallorca* conservats molts gràcies a còpies posteriors. Mercè a la quantitat i a la diversitat de notícies recollides, aquests volums constitueixen encara una útil font documental, sovint imprescindible.

Miquel Ripoll Rul·lan

En Pedro és bon cuiner,
això li ve per avior.
Aquesta és una lliçó
i l'heu d'aprendre bé,
no hi ha recepta millor:
BON REBOST I MOLT D'AMOR.

Restaurant
Can Pedro

Avinguda Lluís Salvador
Tel. 61 21 70
VALLDEMOSSA

Per als millors paladars!

La vila i la gent (13)

COM ACABA EL DOCUMENT DEL RECTOR CANYELLES?

Canyelles insisteix una i altra vegada amb els mateixos arguments que repetien i repeteixen els antilul·listes d'aquell temps i acaba amb aquestes paraules de descàrrec:

Si la Santetat de Benet XIV en la seva obra *De servorum Dei beatificatione* considera els que resisteixen al culte de Llull «*prudentes i obsequiosos*»; si la magestat de Sr. D. Carles II que veneram pel nostre Rei i Senyor no dubta en qualificar aquella actitud de «*justa resistencia*», no «*puede fudar derecho alguna para que la M. Ilte. Ciudad i Síndicos se manifesten ofendidos por haverle resistido al esponiente en su Parroquial Iglesia, que le está encargada, para dirigir en ella el culto de Diós, y explicar los preceptos de Ntra. S. Ley, con arreglo*

todo a las disposiciones Pontíficas i Conciliares: Por lo que ofreciendo justificación de haver suscedido el dia 25 de enero inmediato en los términos que arriba queda expuesto.

Suplica a V. S. Ilma. se sirva desestimar la pretensión del M. Ilte. Ayuntamiento de la Ciudad i síndicos forenses por no quedar fundada en motivos que constituyan el hecho referido digno de la más leve pena.

Si prescindim de la polèmica i centram l'atenció en els fets exposats en el document que hem transcrit, al llarg de tres revistes, podem subratllar algunes notes que ajuden a aclarir la història de la nostra vila:

1. En el segle XVIII existia culte públic a Ramon Llull a l'església parroquial de Valldemossa. Hi havia un quadre per a la pública

veneració. Altres dos quadres, també del segle XVIII, existents a l'ermita, confirmen el culte parroquial del que parla el document.

2. Els valldemosssins del segle XVIII tenien bona devoció a Ramon Llull, doncs encenien ciris en el seu altar i li resaven.

3. Davant l'actitud antilul·lista del rector Canyelles els devots lullians de Valldemossa reaccionaren, i sabem per altres documents que intentaren impedir-li celebrar la missa, perquè el consideraven indigne.

4. El document demostra també que en el segle XVIII existia un comerç regular entre la vila i la ciutat.

Sebastià Trias Mercant

PRIMER HOTEL D'AGROTURISME A MALLORCA
PRIMERA EMPRESA EN NOMBRE D'EMPLEATS A VALLDEMOSSA

*Hotel Restaurant
Vistamar*

Vistamar de Valldemossa
07170 Valldemossa (MALLORCA) España - C/ Predio Vistamar, s/n.
Tel.: 34-71 - 61 23 00 - Fax 34-71 - 61 25 83

VALLEMOSSA EL 1928. IMATGE D'UN POBLE ESVAÏT (4): TURISME I ESPLAI

Turisme

El sector turístic estava representat per tres hotels i dos llocs on es llogaven vehicles. Els hotels eren:

Hotel Turismo, de Rafel Estaràs Juan, «Reüll». C/ Blanquerna, 2. També hi havia cafè.

Hotel Cartuja, de Gabriel Homar Ribas, «de s'Estaca», un altre dels germans de Catalina Homar. C/ Carretera, s/n. També hi havia un cafè i una botiga.

Hotel Marió, d'Antoni Mercant Torres, «Marió». C/ Uetam, 10. Abans d'estar al carrer Uetam havia estat a l'actual Bar La Cartuja (Ca l'Amo en Biel).

Per un altre anuari: *Guía de las islas Baleares (Mar Mediterráneo)*, de 1914, sabem que en aquell any

sols hi havia dos hotels a Valldemossa:

Nom	Habitacions	Pensió mínima
Hotel Marió	21	6 ptes.
Fonda Reüll	9	4,25 ptes.

El 1914 Can Reüll era al carrer Nou, a la mateixa casa on el 1928 vivia el metge Pascual, la fonda havia estat fundada el 1908. A la revista *Miramar*, números 5, 6 i 7, Catalina Julià ens conta la història de Can Reüll: així sabem que el 1918 o 1919, va començar-se a dir Hotel Turismo.

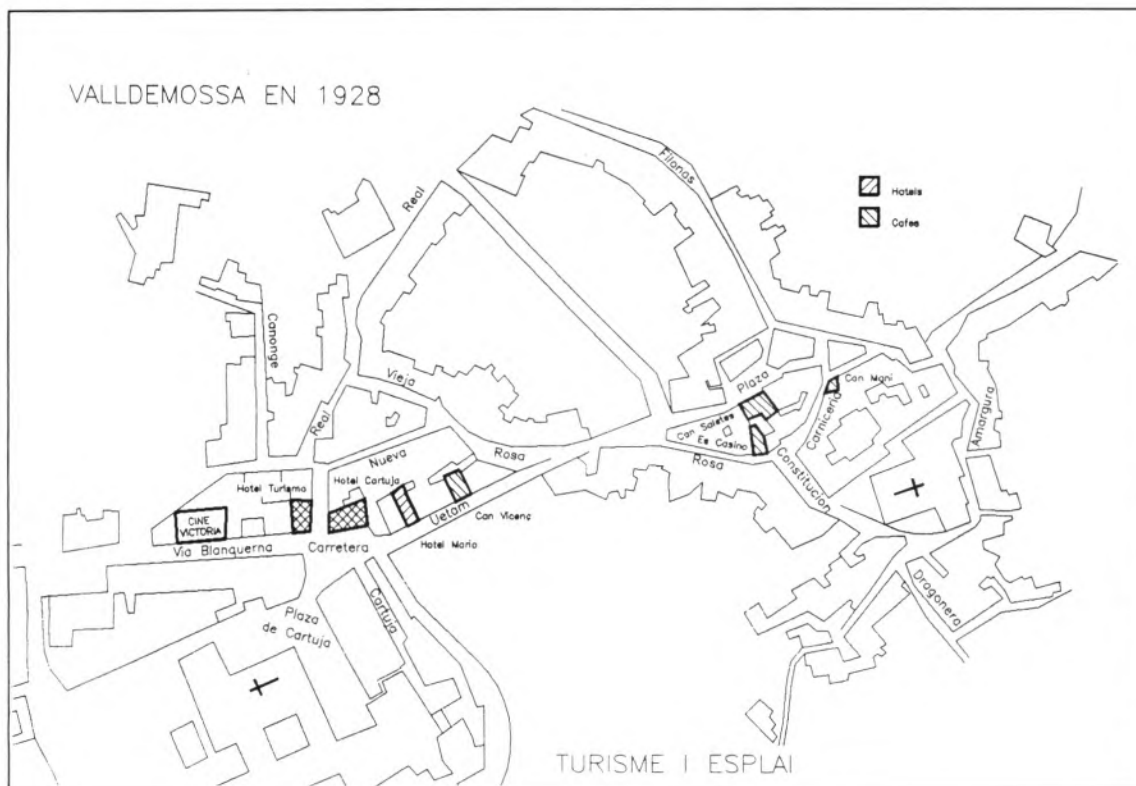
Sabem alguna cosa més de Can Marió, que ens conta el mateix Arxiduc, quan ens descriu la seva

primera venguda a Valldemossa (1867): «Vaig demanar si hi havia un hostel a on hi pogués un romandre, i me digueren que prop de la iglèsia un homo tenia una taverneta i hi vàrem baixar per un carrer mal empedregat. Era un homo vell que se deia "Marió" i tenia una cambra tota sola amb un gran llit que mos va posar a sa nostra disposició».

Pocs anys després, abans de la guerra, el metge Giménez va posar l'hotel Chopin, que devers 1944 o 1945 compraria Bartomeu Estaràs, «Reüll», i anomenaria Hotel El Artista.

Llogaven vehicles les persones següents:

Miquel Colom Ripoll, «Saletes» (Plaza, 15). També tenia part als

Plànol 4. Els hotels, els cafès i el cinema de Valldemossa el 1928. Els noms dels carrers són els que s'esmenten a l'*Anuario Balear*.

autobusos i apareix com a mecànic de cotxes.

Sebastià Estaràs Juan, «de Son Moragues» (Son Ferrandell). També apareix com a mecànic de cotxes.

Per la *Guía de las islas Baleares (Mar Mediterráneo)*, de 1914, sabem que els dos hotels que llavors hi havia tenien un carretó que llogaven per anar fins a Sóller, passant per Miramar i Deià, una volta que llavors costava 8 ptes. Aquests carretons de 1914 havien estat substituïts per cotxes el 1928, però el tipus de viatge que feien devia esser el mateix. Segons conta Catalina Julià, el xofer del carretó de Can Reüll era Bartomeu Estaràs mateix, que llavors tenia 16 anys.

A part dels serveis turístics, els cotxes es llogaven per a noces i altres festes o per a urgències. Sembla que es llogaven amb xofer: Amador Verger feia de xofer per a Sebastià Estaràs Juan, «de Son Moragues».

Esplai

Hi havia a Valldemossa el Teatro-Cine Victoria, que estava a la via Blanquerna, allà on hi va haver llavors el celler Sa Sínia. Inicialment era un local descobert. Segons ens ha contat Pere Colom, «Perico de Son Ferrandell», el muntaren Pere Estaràs, «Reüll», i Maties Estrades Canals, «Cavaller».

Aquell any s'havia estrenat, amb gran èxit, la pel·lícula *El secreto*

Foto 4. L'Hotel Cartuja devers 1918-19. El senyor de la moto és el metge Giménez. Segons ens ha contat madò Maria «Pep Bou», que ens ha deixat la foto, el cotxe que hi surt va esser dels primers que arribaren a Valldemossa i conten que per recórrer el darrer tros el varen haver d'empènyer. A l'esquerra de la fotografia es veu l'Hotel Turismo en construcció, encara amb els bastiments posats. A la façana de l'hotel Cartuja hi ha propaganda de la guia Valldemosa y Miramar de Coloma Rosselló, editada en 1910 (vegeu «Una escriptora a la Cartoixa». Miramar núm. 19. Pàg. 16-17). Fotografia cedida per Maria Fiol Estaràs, «de Can Pep Bou».

Il·lustració 1. Així s'anunciava l'Hotel Marió el 1915 a la *Guide historique et descriptif de Valldemosa et Miramar*, de Coloma Rosselló. Impresa a la impremta La Sinceridad, de Sóller.

de la Pedriza, de la productora Balear Film, que s'havia rodat en bona part a Valldemossa, però no sabem si s'hi va arribar a projectar. Hi havia pel·lícula els dissabtes i els diumenges i es feien sèries per capítols

que s'interrompien sempre en el millor moment. El maquinista venia de Ciutat, però l'electricista era Antoni Ramis, «Ramiets».

Un altre lloc de lleure eren els cafès; a Valldemossa n'hi havia sis, els propietaris dels quals eren:

Rafel Estaràs Juan, «Reüll». Blanquerna, 2. A l'Hotel Turismo, li deien Can Reüll.

Bartomeu Calafat Rosselló, «en Tomeu Maní», al c/ Carniceria, 14. A part de servir cafè a la taverna, els matins també venien cafè pel carrer. Al cafè li deien Can Maní.

Gabriel Homa Ribas, «de s'Estaca», al c/ Carretera, s/n, a l'Hotel «Cartuja». Li deien Can Biel.

Miquel Estaràs Juan, «de Son Moragues», al c/ Fosa, 2. A aquest cafè li deien Es Casino.

Vicenç Colom Capllonc, «des Cafè», al c/ Uetam, 4. Al cafè li deien Can Vicenç.

Miquel Colom Ripoll, «Saletes», a la p/ Plaza, 15. Ja l'hem esmentat com a llogater de vehicles i copropietari de l'empresa d'autobusos. Al seu cafè li deien Can Saletes.

Nicolau S. Cañellas i Serrano

MIGUEL ÁNGEL ASTURIAS

El Señor Presidente ens havia colpit perquè en aquest llibre potser hi vèiem també reflectida de qualque manera la nostra societat i, sobretot, la persona que comandava l'Estat.

El matrimoni Asturias va llogar una casa al Port de Pollença, concretament al lloc anomenat la Roca, just davant el mar. La Roca és una platja de codolins, però que a dos pams de ficar els peus a l'aigua ja hi ha arena. Durant molts d'anys havia estat lloc d'anar-hi els pagesos amb carros a fer arrossos i a fer nedar la bístia. Els pins, enormes i vells, encara hi fan ombra.

A Miguel Ángel Asturias l'havia vist, a vegades, dins l'aigua. Només se'n veia el caparrí, però així i tot s'endevinava el seu cos gros. Era normal que suràs, encara que no sapigués nedar.

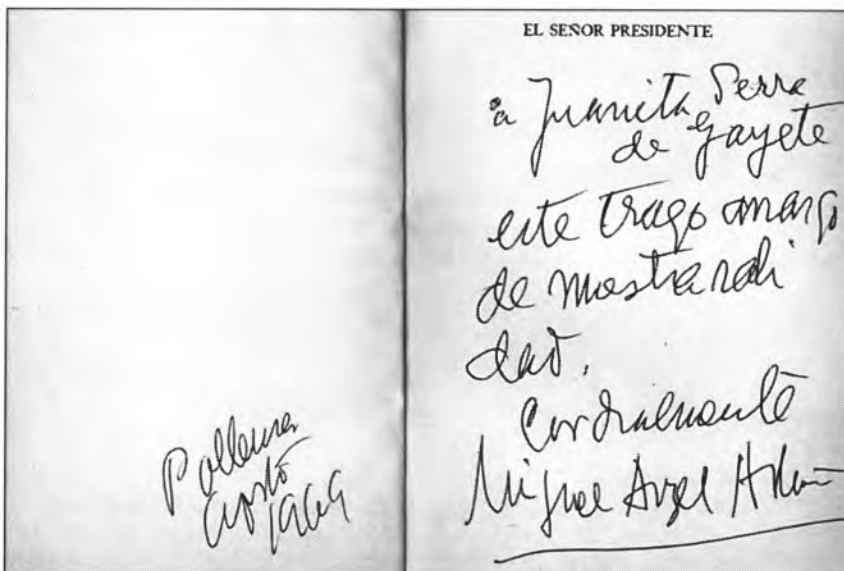
No sé com, una amiga meva els va conèixer. I m'hi va dur.

Supòs que no és necessari dir-vos que, als meus denou anys i amb les aspiracions i il·lusions d'escriptora, l'excitació era grossa, tant o més que el cos de Miguel Ángel Asturias.

Poc temps abans havia obtingut el Premi Nobel de Literatura i per a nosaltres era, no ja el primer amb qui parlàvem, sinó el primer que vèiem.

Hi anàrem en ple mes d'agost i a mitjan capvespre, el mes i l'hora en què, al Port de Pollença, la humitat i la xafogor són insuportables. Eren a nedar, ell i la seva dona, Blanca, i esperàrem impacientment que, tot just sortits de l'aigua, s'asseguessin en un balancí.

No record gens ni mica de què vàrem parlar, però sé que la seva conversa era agradable i l'entonació sud-americana, suau i tranquil·la, ajudava que la nostra vergonya anàs desapareixent. I la nostra admiració

augmentàs.

El seu cos, curt i gras. La cara, llarga i plena. Celles molt poblades. Llavis gruixats i nas gros. A la seva fesomia eren ben presents els gens dels seus avantpassats, indis americans.

Viatjava sempre amb el seu metge. I allà, a la casa de la Roca, també hi era. Era un metge d'origen rus, però que tenia domicili a París i -ara no voldria dir desbarats- em volta per dins el pensament el record difús que tenia serps i que n'era un gran afeccionat. O era ell o la seva dona, que vestia una espècie de túnica, aleshores, per a nosaltres, molt estranya. No sé si les vaig veure, les serps. Supòs que, encara que no fossin allà, no les hauria vist, perquè em fan una porada.

La meva amiga i jo dúiem cada una el nostre exemplar d'*El Señor Presidente*: volíem que ens el dedicàs. Esperàvem i esperàvem, però no arribava la seva iniciativa a la nostra demanda.

Després d'una bona estona, aquell metge rus domiciliat a París

ens va dir una cosa així com que el senyor Asturias necessitava tranquil·litat per dedicar als llibres. Que els hi deixàssim i un parell de dies més tard els anàssim a cercar. Així ho férem, més excitades encara, perquè crèiem que la nostra dedicatòria seria molt personal.

Quan tenguérem el llibre alta volta a les nostres mans veiérem que, a totes dues, ens havia escrit el mateix. I deia, simplement: «*Este trago amargo de nuestra realidad. Cordialmente*». I anava signat «Miguel Ángel Asturias».

Crec que aleshores ens era igual. Des dels nostres denou anys només ens importava tenir un llibre dedicat d'un Premi Nobel.

Era la primera, la darrera i, per tant, l'única vegada que li veia la lletra. I sempre he tengut el dubte si havia estat ell o la dona qui ho havia escrit. O el metge rus domiciliat a París. O potser la serp que no sé bé si existia.

Joana Serra de Gayeta

UN MUSEU VIST DES DE DALT D'UNA MUNTANYA

Son Gual de Valldemossa va pertànyer al, per a molts estimat, arxiduc Lluís Salvador d'Habsburg. Tant de bo que encara estàs entre nosaltres!

Des d'aquesta possessió surt un camí cap amunt que va pujant a la muntanya. Després d'haver caminat prop d'una hora cap al camí de s'Arxiduc, vaig voler descansar un poc i em vaig asseure damunt un tronc caigut. Contemplava allà baix, lluny, el poble. Els ocellets volaven d'aquí cap allà, es posaven damunt les branques dels arbres, cantaven i gaudien de l'espai, la puresa i la llibertat, per a ells sense fi, com si el món fos seu. Amb la seva innocència, com si tinguessin esment a no desentonar, m'obsequiaven amb una serenata. Pareixia que alguns em miraven, però un ocellet es fixava més especialment en mi com demanant-se què era el que jo cercava, si no fos per altra cosa que per inhalar qualche record que suràs dins els aires purs d'aquells paratges desolats i així rebre un poc de forces per al meu esperit d'ansietat un tant de vida i existència infinites. Pareixia pres d'una estranya melangia, assedegat d'inspiració. Amb tant de sentimentalisme com estava envoltat, sens oblidar-me de l'agraïment que sentia d'esser en aquell camí les pedres del qual eren les mateixes que el nostre gran personatge, l'Arxiduc, havia fet posar i havia trepitjat amb cura, no fos cosa que qualche animalet tingués allà el cau.

Les campanades del rellotge de la Cartoixa em tregueren del meu èxtasi, anunciant les hores amb el seu monòton tocar, com si donassin pas a l'acostumat, sense anar envant ni enrera per manca d'iniciativa, i la cosa continuàs per manca d'iniciativa

de poder parlar «...dels bilions, amb be de bilió». D'això, poc cas en vaig fer i vaig tornar a assaborir estar en aquell paisatge on el sol es filtrava i remarcava les siluetes dels arbres. Modestament, m'imaginava com havia estat Lluís Salvador sense ponderar. Si m'estàs permès, diria que l'Arxiduc va ser un gran romàntic, dotat d'una finíssima sensibilitat molt superior a l'habitual. Crec que era generós i la seva intel·ligència feia que estimàs tot el que la Creació li mostrava, i es formava una identitat desbordada de ciència, poesia i fins i tot una herbeta... Consciència i dedicació a l'incommensurable infinit? Pens, també, que va ser un gran apassionat pel silenci de tot el que es movia, així ho discernia quan s'acostava a ell. La desgràcia que l'infortuni li portà de jove, quan va perdre el seu primer amor, féu que canviàs el rumb de l'existència de manera natural cap a un terme sobrenatural, poc conegut perquè és una dimensió a la qual pocs podem arribar. A més, crec que ell era un gran enamorat -i no vull dir que estar enamorat sigui sols de persones- i com a enamorat romàntic, sense romanticisme no hi ha sentiment per copsar la veu de l'univers, ni bon enteniment entre les persones, malgrat que les uneixi un idèntic interès per tot el que és real, ple de substància, llei dins la bellesa i ordre dins un sistema. Com a contrapartida a tot això, patia soledat. I no per manca de persones on disposar els seu afecte. La solitud pot ser a vegades la millor companyia que es pot tenir. Essent ell el que era, tenia el tresor de la humilitat, es familiaritzava amb la perfecció, tolerància i acceptació de les bones idees dels altres. Com un arc de Sant Martí

s'obria a l'esperança d'una humanitat harmoniosa, interpretada per una orquestra simfònica que interpretàs grans i dolces composicions sota una ferma batuta amb la senzillesa del respecte i la fe en la immortalitat. També veig que no és fàcil haver de viure en una apreciada cultura amb una accentuada moral, quasi desapareguda... Tot era un goig allà dalt!

I va arribar el moment d'anar-me'n cap a la vall. Mentre baixava, en companyia de l'amistat que vaig fer allà dalt amb tota aquella bellesa, no feia més que mirar aquell, per a mi, poble museu en el qual s'exhibien escultures i pintures d'un artista entès, i donaven vida i color a tots els carrerons estrets i façanes de les també estretes casetes, exposat tot en una sala de mostres, freqüentada per gent de quasi tot el món. Allà dins no es veia cap quadre que expressàs moviment de trànsit rodat que posàs en perill la integritat física de les persones. Tot mostrava un gran respecte amb el color del sentit comú. Allà, es caminava per tot i tot el temps que hom tenia, sense escatimar-lo, i s'entrava per tot arreu. Aquell poblet gairebé medieval era admirat perthom.

Així veia jo aquell museu, i era que se celebraven les festes de la Beata. I quina preciositat i harmonia hi havia en els estrets carrerons! La llàstima és que les festes de la Beata durin tan poc temps!

Per davant Son Gual vaig arribar a casa nostra, i em vaig preguntar: Si ara vingués l'Arxiduc, tornaria?

Antoni Balaguer Vaquer

Dibuix de Concepció Bauçà de Mirabò.

SOLUCIONS ALS PASSATEMPS

Jeroglífic

Solució: nota-ble = NOTABLE

Columnes bellugadisses

No alçava la veu ni quan la trepitjaven; però aquesta frase la deia massa sovint. Nomia Naty; tenia els ulls clars de coloma; cabien els seus pits dins una mà petita.

Sopa de lletres

Calvià-Capdellà-Petra-Sineu-Pina-Inca-Manacor-Felanitx-Artà-Marratxí-Capdepera-Muro.

Deu errades

Benvingut als Gelats de Sóller

Des d'ara pots gaudir dels exquisits gelats de Sa Fàbrica a Valldemossa.

BAR LOS TILOS

Neula i Copes

PASTISSERIA SA CARTOIXA

Envàs de 1 litre

RESTAURANTE VISTAMAR

Postres Gelades

MARINA. PORT de VALLEMOSSA

Neula i Copes

Sa Fàbrica, gelat d'alta qualitat.
Sempre fresc.

Fet a Sóller

Telèfon 63 17 08, Fax 63 17 56
Plaça des Mercat, 07100 Sóller

Recull de notícies i fotografies interessants tretes de l'arxiu d'Antoni Cabot mentre fou vicari i llavors rector de Valldemossa

Festes de sa Marina. Era el dia 15 d'agost de l'any 1965, al terrat de la casa de Joan Calafat, és a dir, a Cas Pagès, el rector Joan Cabot hi va celebrar la missa; això era cosa habitual per les festes, fins que es va fer la capelleta actual. Tots els estiuejants assistien a la celebració, acomodats tots els que podien a les cadires que la família Calafat Rotger aparellava. Acabada la cerimònia, el celebrant berenava amb ells. Aquest any hi havia un convidat d'excepció, un caputxí, Casimiro de Bilbao, que havia predicat uns exercicis espirituals a Valldemossa.

Joan Cabot Estarellas

amb el suport de

"SA NOSTRA"
CAIXA DE BALEARS

ELVIR SANS ROSSELLÓ

Us volem parlar d'un personatge molt conegut pels valldemossins, per la seva relació professional, cultural, i com a estiuejant. Es tracta d'Elvir Sans Rosselló, fill de Narcís Sans Masferrer, català, i de Coloma Rosselló Miralles, escriptora mallorquina, nasqué a Palma el dia 18 de març de 1895.

D'ençà que va néixer, prengué contacte amb el nostre poble. Els seus pares estiuejaven i després residiren (fins al 1917) a la cel·la número 2 de la Cartoixa de Valldemossa. El seu pare va perdre tot el capital en un malaguanyat negoci de mines i ell es va posar a fer feina, de representant, des de molt jove, treball que alternava amb els estudis. En 1914 va iniciar la seva feina en l'Administració local. Cursà estudis de Perit i Professor Mercantil a l'Escola de Comerç de Palma. El 1923 guanyà, amb la màxima qualificació, la plaça d'interventor de l'Ajuntament de Sóller i el 1926, mitjançant concurs, obtingué la Direcció de la Secció Provincial d'Administració Local de Balears, càrrec que ocupà fins a la jubilació i que li féu mantenir freqüents contactes amb l'ajuntament valldemossí.

L'any 1917 va ser president de la Joventut Liberal, a la qual donà una orientació autonomista, però el

Elvir Sans.

1919 s'escindí amb el Partit Liberal Weyler. El 1920 era secretari de l'associació cívica nacionalista Ca Nostra. El 1938 es traslladà a Burgos, cridat pel Govern Nacional, on formà part d'una comissió encarregada d'estudiar i resoldre problemes relacionats amb l'Administració local.

Va ser president de diverses associacions i entitats, entre les quals destacam l'Associació per la Cultura de Mallorca, la Societat Aqueològica Lul·liana i el Museu

Municipal de Valldemossa.

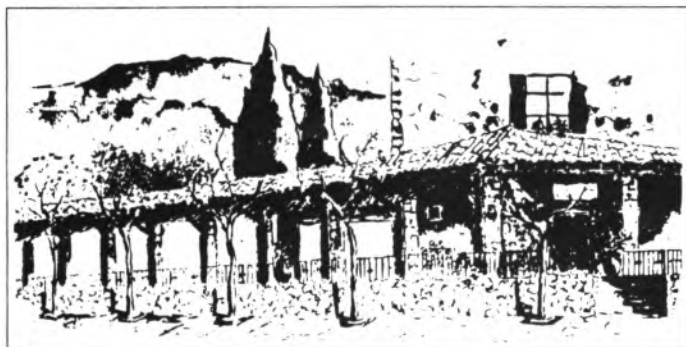
Posseïa la Comanda de Número de l'Ordre del Mèrit Civil i les medalles d'Or de Treball Col·lectiva i la d'Honor de la Província.

L'any 1930 es va casar amb Pepa Fortuny Salas (Palma 1900-1975) i l'any 1932 naixia el seu únic fill, Xavier, el qual passa llargues temporades a Son Niu, Valldemossa, en una casa envoltada de jardí que comprà Elvir Sans l'any 1941. Uns anys després, adquirí la finqueta veïnada, Son Niu de Dalt, actualment propietat de la família Jiménez Serrano.

Sempre que les ocupacions li permetien, passava els dies a Valldemossa, aprofitant la pau i el benestar de la nostra vall per treballar en les afeccions personals literàries, arqueològiques, etc.

El dia 15 de febrer de 1972 moria a Palma Elvir Sans, i deixava una intensa vida de treball i d'investigació.

Com a escriptor, a part dels treballs i publicacions de caràcter tècnic i professional, va publicar llibres com *Lluernes* (1936), *Els mesos i la Història* (1929), *La creu i la mitja lluna* (1935), *La rendició i destrucció de Mahó (?)* i *Grandeza y decadencia de los almorávides mallorquines* (1964). Pel que fa a col·laboracions, en

CAFETERIA ROMANÍ

TELÈFON 61 61 73
VALLDEMOSSA - MALLORCA

féu a distintes publicacions: *Majorica* (1925-1926), *La Nostra Terra* (1928-1936) i el *Butlletí de la Societat Arqueològica Lul·liana*.

De tots els llibres que va escriure, *Lluernes* és, per a mi, el més entranyable, pel que fa al contingut. Són contes, en català, rics en lèxic i plens de poesia. M'ha semblat veure-hi l'escola de la seva mare, Coloma Rosselló, que li inculcà, ben segur, l'amor vers Valldemossa, la natura i la vida senzilla camperola. Gran observador i imaginatiu, descriu els paisatges i fa parlar els animallets. Conta llegendes i històries. Els títols, suggestius, amaguen uns sentiments de pàtria. En «El triangle lluminós» descriu Mallorca des de la creació del món; a la pàgina 78, referint-se a la conquesta de Mallorca per Jaume I, diu: «I així com els cataclismes geològics s'acabaren deixant en pau tota la Terra, així els cataclismes de la nostra pàtria arribaren al seu fi, donant pas a una nova raça de llarga i esponentosa descendència». A *Lluernes* escriu un «Pòrtic» deliciós, que us vull oferir, com a mostra de la sensibilitat d'Elvir Sans.

PÒRTIC

«LLUERNES he volgut anomenar aquest llibre. Com les lluernes, que en les nit primaverals es posen a l'herba dels camins, són els contes.

Si en una nit primaveral passeu ran d'un hort o d'un jardí, us embriaga l'olor penetrant de l'esclat de la

Pepa Fortuny.

tarongina i de les roses. Quan seguïu el camí, sentiu quelcom punyent a l'ànima i és la recança del perfum.

Si en una nit primaveral féu camí i sentiu el grill, sembla que el grill omple el paisatge, no sabeu d'on ve el seu cant i tot el paisatge vibra.

Si en una nit primaveral l'ull encès d'una finestra us barra el pas amb una ratlla de llum sobre el camí, i us treu de la fosca en passar-hi, sentiu la llançada de la seva bufada llumínica i la nova penombra us amara de suavitat.

Si la nit primaveral és estelada, ja podeu fer camí, que els estels seran sempre la vostra companyia.

Si ran del camí trobeu una lluernia, no ferirà la seva llum els

vostres ulls: sentireu solament la suavitat d'una gota de rosada de lluna o d'estel.

Si trobeu en el camí moltes lluernes, us semblarà que els estels de la volta es mirin dins l'espill de l'aigua tranquil·la. Sentireu dins el cor la carícia blana i suau de la seva llum fantasmagòrica, i sols un instant, curt com la seva insignificància, us distreurà la seva clareteta de flor.

Seguireu el camí i us seguirà el grill, la ratxa lumínica de la finestra serà com un crit dins la nit, i fins a l'alba no arribareu al confí dels estels. Sols la lluernia haurà quedat enrrera, morta dins la distància com el buf de la fosca.

Com les lluernes són els contes que llegireu. La seva llum durarà el temps de la lectura, i, amb la seva claror, no podreu il·luminar sinó la ínfima insignificància del moment».

Bibliografia:

Butlletí de la Societat Arqueològica Lul·liana.
Gran Enciclopèdia Catalana.

SANS, E. 1936. *Lluernes*. Mallorca.

SANS, E. 1964. *Grandeza i decadència de los almórabides mallorquines*. Edicions Cort. Palma.

Fonts orals: Maria Castelló, Joan Estaràs Mas, Feliu Lladó, Antoni Marimon, Josep Ripoll Darder, Xavier Sans Fortuny.

Antònia Serrano i Darder

Sa plaça Pública té
botiga i carniceria
on podeu comprar-hi bé
es queviures cada dia,
congelats, fruita també,
i a més, molta simpatia.

CA N'AMELIA
QUEVIURES I CARNISSERIA

Plaça Pública, 13
Tel. 61 24 33
VALLDEMOSSA

SALETES

- **Pere Antoni Torres Colom, «de Can Saletes».** Primogènit de set germans, neix a Valldemossa el 12 de març de 1901. Els seus pares eren Miquel Torres i Maria Colom.

Com gran part dels valldemossins d'aquell temps, comença a treballar molt prest, fonamentalment de pagès. Fa el servei militar a Palma i el 1927, juntament amb un grup d'amics, emigra a l'Uruguai cercant nous horitzonts que li permetin una vida més digna. A bord de l'Infanta Isabel de Borbón, i després d'una travessia transatlàntica de vint-i-dos dies, arriba a Montevideo el 8 d'octubre de 1927. Ràpidament es posa en contacte amb els altres valldemossins que ja eren a l'Uruguai i comença una vida nova dedicada al treball.

El desembre de 1942 es casa amb Juana-Cecilia López Porras, filla d'espanyols, més exactament, de Castella. D'aquest matrimoni neixen dos fills: Miguel i María. El 1952

estaren a Valldemossa, on gairebé passaren tot l'any. Fou un matrimoni exemplar, que es dedicà pràcticament a l'educació dels fills. El 9 de març de 1986, tres dies abans de complir vuitanta-cinc anys, moria de mort natural Pere Antoni. La seva feel companyona, Juana-Celia, també morí el 7 de setembre de 1993, víctima de una llarga i penosa malaltia.

El fill major, Miguel, visità Valldemossa el 1983, és doctor en Medicina, especialitzat en Oncologia i ocupa actualment el càrrec de vice-president del Centro Balear de l'Uruguai. Està casat amb María Cristina Barredo i tenen dos fills bessons: Ignacio Federico i Victoria Eugenia. María, la filla major, fadrina, és professora de tapissos i catifes i ha estat catalogada com una excel·lent artesana.

Miguel Torres López

Pere Antoni Torres Colom i Juana-Cecilia López Porras amb els seus fills Miguel i María.

Nota de la redacció: agraïm aquesta col·laboració i convidam els valldemossins residents a l'Uruguai a enviar-nos les seves, seguint l'exemple de Miguel Torres López.

L'ENCONTRE AMB LES MEVES ARRELS

Un matí del mes de març, esperant l'arribada de l'autobús Valldemossa-Palma, vaig conèixer Antònia Serrano, en una d'aquestes converses intrascendents que fan possibles aquests tipus de situacions; em vaig presentar com la filla gran de José Estradas Pons, néta de Peluts i Frares, immigrant des de fa quatre anys. En aquell moment em va convidar a escriure unes paraules per a aquesta revista, que és la de tots els valldemossins, amb la finalitat de donar a conèixer una

experiència distinta i més propera que altres d'impreses en anteriors edicions dedicades al tema de la immigració.

Vull començar per subratllar que ja els anys 1968 i 1981 vaig visitar Mallorca, com fan tants de milers de turistes, tan sols amb un motiu diferent: visitar la meva padrina Catalina Pons, «Frare», morta l'any 1989. La seva mort no em va permetre compartir problemes personals, els quals em varen fer prendre la decisió més important de la meua

vida: deixar l'Uruguai i venir al país dels meus orígens, amb tot el sofriment i el trauma que suposa abandonar el lloc que t'ha vist créixer, una família nombrosa, amitats fetes durant vint-i-set anys i molts d'altres records.

Partir tota sola a un país amb una maleta plena de por com a únic equipatge, pot considerar-se denominador comú de totes les immigracions, inclosa la dels meus padris; no obstant això, avui en dia la por al fracàs professional i personal ens espanta molt més, fins i tot ens paralitza, ja que no hem conegut la fam.

Sola, amb aquesta incertesa, vaig començar aquesta aventura que ja dura quatre anys. El resultat és molt positiu: tenc un pis, cotxe nou i visc en un lloc beneït per Déu... en aquests moments no tenc paraules per descriure el lloc on

visc, que tant estim i del qual em vaig enamorar. Amb tot això, el meu país i la meua família ocupen sempre una gran part dels meus pensaments; els vaig visitar l'any passat i pens tornar-ho a fer sempre que pugui.

Primer vaig aterrar a la Corunya, on viuen uns cosins de ma mare, els quals duc i duré sempre al cor. Encara que no hi vaig quedar, mantenc amb ells un diàleg permanent i els agrairé eternament la seva acollida.

Però la meua obcecació i coratge, heretats de ma mare, com també l'ajut incondicional i sincer d'una família de la qual parlaré més endavant, em varen fer aterrar per segona i darrera vegada en aquesta illa, el millor poble on néixer.

Mai no m'he sentit forastera en aquesta terra. En primer lloc, perquè el caràcter mallorquí, encara que molt tradicional i conservador, és afable i grat per convida-hi i m'ha fet sentir tan o més a gust que a la meua terra. En segon lloc, perquè encara que som una desconeguda per a molts aquí, tenc, agradi o no, un dret més que guanyat, perquè la sang que mou el meu coret uruguaià prové d'aquí, de Valldemossa, d'un home i una dona que trobaren els seus destins fora, i que avui, com una cridada d'aquesta mateixa sang, tenen una llavoreta germinant entre vosaltres.

Però vull fer un aclariment ben precís: ningú no ha pogut fer res tot sol; qui afirma el contrari, cau en la supèrbia més imperdonable.

Per això, he de donar les gràcies a una sèrie de persones sense les quals no hauria estat possible la meua estada entre

Catalina Estradas Fernández portant als braços Aina Maria Mas Calafell.

vosaltres: Catita Pons i la seva família, que m'ajudaren a trobar clients com a callista que som (entre altres coses que sé fer), a Margarita «de Fanfasa» i el seu espòs (mai no oblidaré l'ofertament del teu cotxe quan vaig quedar sense el meu a causa d'un accident).

Però a qui dec un agraïment molt especial i amistat eterna és a la família Mas Mercant, la meua autèntica família aquí a Mallorca, encara que he de dir amb tristesa que no és l'única.

A Catalina Mercant Pons, cosina germana del meu pare, a Sebastià Mas i Aina Maria, la seva dona (mai no

oblidaré les teves paraules a l'aeroport, quan em digueres que en tornar de l'Uruguai tenia aquí una família que m'esperava), i a tota la seva família que m'ha acceptat.

Però crec just i necessari dir que qui mereix un reconeixement especial és la meua cosina -filla de cosins-, Marilena Mas Mercant, sense tot el seu suport, el seu afecte i el seu ajut, totalment desinteressat, el meu coratge i la meua perseverança haurien estat inútils per anar endavant.

La vida està plena de persones anònimes que avui són a la dreta de Crist sense que la humanitat les reconegui en cap moment. Perquè el que es fa amb afecte i sense esperar res a canvi és obra únicament de persones cristianes, nobles i sagrades, amb un gran cor i esperit, valors de cada pic més escassos en aquest segle que vivim. Voldria acabar dient que, encara que no som bona escriptora, aquest ha estat el meu homenatge a la meua família adoptiva Mas Mercant.

Esper que aquesta sorpresa que us vull donar amb aquest article no serveixi per empegueir-vos, sinó perquè tot Valldemossa sàpiga que us estim molt, moltíssim.

Gràcies a tots de nou.

Catalina Estradas Fernández

Calefacció, climatització i sanejament

**Carrer de 31 de desembre, 13
Tel.: 75 01 83
Telefax: 75 72 65
07003 Palma**

RESSENYA HISTÒRICA DE LA CONGREGACIÓ DE LES RELIGIOSES FRANCISCANES FILLES DE LA MISERICÒRDIA A VALLEDMOSSA (1859-1994)

L'origen de la Congregació de les Religioses Franciscanes Filles de la Misericòrdia a Valldemossa és a la casa d'ensenyament oberta el 1859 per sor Maria Ginard, i dues religioses més, monges de les Trinitàries de Sant Francesc de Manacor, nomenades comunament de Sa Bassa. L'any 1887 s'uniren ambdues comunitats i vingueren dues religioses més per formar la nova comunitat dita Religioses Franciscanes Filles de la Misericòrdia.

Sor Maria Ginard, que des de l'arribada a Valldemossa era la superiora, continuà exercint el càrrec amb la nova comunitat que es va constituir el 5 de febrer de 1887.

A partir d'aquesta data, com que hi havia més religioses, es dedicaren a l'ensenyament, a l'assistència a malalts i necessitats i a l'ornament i neteja de l'església.

Varen viure primerament al carrer de la Cartoixa, després, al carrer de les Filoses, i quan va augmentar la comunitat, el prevere Tomàs Rullan, visitador general de la Congregació, els va comprar i regalar la casa del carrer de la Rosa, 24, on actualment habiten.

L'any 1903 es féu una restauració de la capella i es posaren a les parets laterals els quadres de Santa Clara, de l'Arcàngel Sant Gabriel, del Beat Ramon i de Santa Catalina Tomàs, pintats a l'oli. El dia de la benedicció se celebrà una tendra i formosa festa.

Les religioses desitjaven viva-

ment instal·lar Jesús Sacramentat a la capella i, per tal de complaure-les, pietoses persones del poble costejaren uns bells sagrari i copó, que foren beneïts el 8 de maig de 1919.

Efectuà la cerimònia l'ecònom i l'apadrinaren el prevere Antoni Bosch i l'Excm. Sra. Mercedes Chacón de Silva, de Bonsoms. Finalitzada la benedicció, Mn. Antoni Bosch celebrà la santa missa, durant la qual l'afinat cor de joves cantores va cantar diversos motets eucarístics.

Predicà eloqüent sermó l'ecònom de Valldemossa, Joan Mir Pol, anys després rector per oposició.

Assistiren a l'acte els preveres Bartomeu Ripoll, ecònom de Banyalbufar; Jaume Pons, ecònom de Deià; Pere Mas i Pere Gelabert, vicaris de Valldemossa, i Feliu Mas. No hi faltaren les més distingides persones del poble.

A l'horabaixa hi hagué exposició menor, a la qual assistiren el cor de joves cantores i nines que assistien al col·legi. Es féu un so-

lemne exercici durant el qual cantaren diversos escollits motets. Després de la benedicció amb el copó sagrat, restà Jesús Sacramentat en companyia de les religioses, les vides de les quals estan consagrades a Ell, de qui en la pregària i en unió íntima reben llum i força per exercir el seu apostolat.

Durant molts d'anys, les franciscanes han estat ajuda, consol i suport als més pobres i necessitats,

han vessat el seu carisma de misericòrdia i han fet que el seu lema «Pau i Bé» arribàs a totes les llars valldemossines.

Encara es recorda que quan una família tenia un malalt greu a punt de morir, no mancava mai una monja franciscana devora el malalt, per tal de confortar-lo i ajudar-lo per a la partida cap a l'eternitat.

L'any 1976, a causa de la nova Llei d'ensenyament, les monges deixaren l'ensenyament primari. L'any 1990 es va suprimir el parvulari, per haver-se establert a l'escola estatal; des de llavors sols tenen guarderia.

Moltes han estat les religioses que al llarg de cent-set anys han passat per Valldemossa, ens consta que sempre han estat ben acceptades, ajudades i estimades per les famílies valldemossines, cosa que ha fet possible una convivència fraternal i familiar.

Joan Cabot Estarellas

Els pescadors de Valldemossa (6)

EL PORT DE VALLDEMOSSA FINS AL 1920

ELS INICIS

Valldemossa, tot i tenir una costa esquerrpa i petita, té dos ports: el de s'Estaca i el de sa Marina, i d'ambdós han sortit pescadors que han trespicat totes les costes de l'illa. En aquest treball parlarem del Port de Valldemossa i mirarem d'esbrinar-ne l'evolució fins al 1920. Per a la primera etapa, fins a començaments de segle, ens basarem en testimonis escrits, especialment els de l'Arxiduc. Per conèixer l'evolució del Port els primers vint anys d'aquest segle, usarem el testimoni d'Antònia Darder Boscana, «Antuanet de Can Gotzo».

Fins al segle XVIII o començaments del XIX, a causa dels pirates, la mar era una font de perills i ningú no s'atrevia a viure a la vorera i, per tant, ni a s'Estaca ni al Port no hi devia haver cases. Bon testimoni d'aquesta por són, entre molts altres, els murs de defensa que els valldemossins aixecaren als camins que duïen al Port: al Portalet (vegeu «Es Portalet». *Miramar*. 1991. Núm. 6. Pàg. 6) i al pas des Moro.

Això no vol dir que no hi hagués pescadors, perquè sabem que, el 1725, a Valldemossa hi havia quatre barques (Muntaner. 1980. Pàg. 55 i 79), que no sabem si estaven fondejades a s'Estaca o a sa Marina. Els tripulants eren:

Patró: Antoni Morey
Tripulants: Rafel Morey;
Vicenç Rosselló, «Garrit»;
Antoni Sales, «Verí».

Patró: Joan Mas
Tripulants: Miquel Mas;
Francesc Roig, «Rempayne»;
Bartomeu Sales, «Verí»;
Sebastià Juan.

Patró*: Bernat Juan
Tripulants: Miquel Sales;
Antoni Muntaner; Antoni
Pont; Antoni Pont (13 anys,
fill de l'anterior).

*. Aquest llaüt va naufragar el 12 de febrer de 1725, davant la punta Seca, i moriren tots els tripulants.

Els pescadors d'aquell temps no es limitaven a pescar entorn de la costa valldemossina, perquè el 28 de gener de 1747, un llaüt, propietat de Rafel Morey Roig «habitador de Valldemossa» va ésser atacat per «un bastiment de moros, los quals le tiraren una fusellada y li feren saltar casi tot el cap». Els mariners Damià Rebassa i Joan Muntaner pogueren escapar-se «invocant Sant Jordi», però la barca i el cos de Rafel quedaren «amb mans de los moros».

Foto 1. Sa Marina devers 1880 dibuixada per l'Arxiduc des del nedador de ses Dones (Habsburg. Ed. 1980. Vol. 9. Pàg. 685). En primer pla es veu l'escar marcat com a A als dos plànols i del qual encara es conserven algunes restes. Darrera: la casa i l'escar de Can Cruu o de Cas Patró Roig (números 1 i 2 als plànols). Cal destacar l'absència de cases per damunt el penya-segat, on vint anys més tard n'hi havia una bona teringa (números 13 a 18 al plànol 1).

Patró: Joan Muntaner, «Coix»
(72 anys).

Tripulants: Gabriel Marimon
(55 anys), Francesc Muntaner
(44 anys).

Tot aquest trist episodi succeí pescant davant Capdepera (Muntaner. 1980. Pàg. 313).

El 1784, a la descripció del terme de Valldemossa (Muntaner. 1980. Pàg. 32), Berard esmenta sa Marina i s'Estaca, però no hi situa cap habitatge. L'únic indicatiu que dóna Berard de l'existència de pescadors en el seu temps és el topònim Escar, que situa entre sa Foradada i el cingle de Deià. Per la seva banda el *Derrotero de las costas de España en el Mediterráneo*, redactat per Vicente Tofiño el 1783 i 1784, tan sols ni anomena cap dels dos indrets (Tofiño. Ed. 1847. Pàg. 207).

Jovellanos, que el 1801 escriu al seu diari: «Torre de Son Garcerán. Es una vigía de donde se descubren [...] a la izquierda, por la misma [costa], las dos ensenaditas de los pescadores de Valldemusa» (Muntaner. 1980. Pàg. 70).

Els pescadors sols hi devien tenir les barques, segurament mig amagades, però les cases devien estar enfora de la vorera. El 1839 George Sand escriu de Valldemossa: «la majoria dels seus habitants són pescadors que marxen al matí i no tornen fins a la nit» (Sand. Ed. 1992. Pàg. 179-180), la cita ens parla de l'abundància de pescadors a Valldemossa a la primera meitat del segle XIX, però cal recalcar que diu que romanen a la vila, és a dir, que no sembla que tinguessin cases vora la mar.

Tots aquests fets ens fan pensar que els primers pescadors no es degueren establir a sa Marina i s'Estaca fins ben entrat el segle XIX. El 1849, Madoz, al *Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de ultramar*, encara no esmenta cap nucli de població a la costa de Valldemossa.

Pel *Derrotero General del Mediterráneo*, editat el 1873, sabem que ja en aquesta època existia el nucli de sa Marina. Allà es diu «Es un caletón abierto al NO., de costa peñascosa y escarpada, en cuyo centro desagua un arroyo en una reducida playa, y por él se comunican con el mar los habitantes de Valldemosa, en circunstancias de vientos á la tierra y mar llana. [...] En el puerto hay un caserío. La cala sólo es abordable en buenas circunstancias de mar y se desembarca por los escollos que cercan la playa, en la que varan sus barcos los pescadores. Los costeros que suelen acudir á cargar de leña, fondean en 10 ú 11 metros de agua, fondo arena y algas» (Dep. Hidr. 1873. Pàg. 503).

Al mateix llibre s'esmenta s'Estaca, però sols de passada, i no s'hi anomena cap nucli. Segons diu l'Arxiduc, les casetes de s'Estaca s'havien fet amb el seu permís (Habsburg. Ed. 1980. Vol. 9. Pàg. 684), si això és completament cert, ens n'aniríem, en el cas de s'Estaca, almanco a la segona meitat de la

dècada de 1870 i, per tant, els habitatges d'aquest assentament serien una mica més moderns que els de sa Marina. Per aquells anys, entorn de 1884, l'Arxiduc també esmenta la presència dels pescadors a sa Cova: «tres chozas de pescadores avivan la orilla [de sa Cova]» (Habsburg. Ed. 1980. Vol. 9. Pàg. 683).

En tot cas, l'escàs nombre de cases el 1880, tan a sa Marina, com a s'Estaca, dóna suport a la idea que els dos nuclis eren relativament recents. Recordem també que el Port de Manacor no va començar-se a habitar fins el 1877 (Durán. 1976. Pàg. 17) i Cala Rajada, fins la dècada de 1880 (Terrassa. 1993. Pàg. 23).

EL PORT EL 1880

En un altre article (vegeu «Els pescadors de Valldemossa (2): a l'obra de l'Arxiduc». *Miramar*. 1993. Núm. 17. Pàg. 12-15) hi ha recollit el que l'Arxiduc conta del Port de Valldemossa. No repetirem aquí fil per randa la descripció, però recordarem les dades bàsiques que ell donava als volums 6 (pàg. 539), publicat el 1880, al 8 (pàg. 103) i al 9 (pàg. 683), tots dos de 1884, del *Die Balearen* (Habsburg. Ed. 1980).

En aquell temps al port hi havia nou cases: vuit d'una planta i una de dues plantes, construïda per Antoni Moragues, senyor de Son Moragues i que era de l'Arxiduc. A la mateixa

Restaurant ES PORT

PORT DE VALLDEMOSA - (MALLORCA) - ☎ 61 25 41 - 61 20 46 - {noches}

època, al *Die Balearen*, l'Arxiduc diu que a s'Estaca hi havia catorze cases (vol. 9. Pàg. 684), la qual cosa ens permet veure que en aquell temps s'Estaca era el més important dels ports de la costa valldemossina. També és interessant recalcar que en una data tan matinera, sa Marina ja es veia com un lloc d'esplai i descans, com n'és testimoni la casa d'Antoni Moragues, que degué esser el primer estiuejant de sa Marina.

Arribant des de la vila, en primer lloc es trobava la casa de l'Arxiduc i una casa de pescadors (números 19 i 20 al plànol 1), llavors, damunt la platja, una petita drassana, només una porxada, sostrada amb branques de pi, on es feia un llaüt cada any.

A l'altra banda del torrent hi havia el nucli principal: set cases i un escar on es podien issar set o vuit barques (A als plànols). Sembla que la major part de les cases estava agrupada vora la mar (números 2 a 6 als plànols). Més enllà, a la banda del nedador de ses Dones, hi havia un porxo i un escar per a dues barques (B al plànol 1). Normalment hi havia dotze barques, si dues eren a l'escar de la platja del nedador de ses Dones, i fins a vuit a l'escar del Port, probablement n'hi devia haver dues a la platja.

EL PORT DEVERS 1900

El 1900 el Port havia crescut, segons Antònia Darder Boscana «de

Foto 2. Estiuejants al Port entorn de 1916. Fotografia feta per Francesc Mateu amb una màquina amb temporitzador, davant ca n'Uetam, avui cals Nadals. D'esquerra a dreta i de dalt a baix: Francesca i Catalina Morey, Francesca Mateu (filla de n'Uetam), Joana Aina Trias de s'Hort de Cartoixa, Antoni Morey (es metge), Magdalena (de Capdepera, feia de criada als Morey), Francesc Mateu (fill de n'Uetam, autor de la foto). En primer terme: Feliu Morey (germà de Francesca, Catalina i Margalida, concho de n'Antoni, pare de na Catalina)*, Margalida Morey (viuda de Torres), Paulina de can Capçana (convidada a ca n'Uetam), Catalina Morey, Catalina Muntaner (viuda d'Uetam), Margalida (d'Artà, criada dels Morey), Joan ? Rubert (era amo d'una possessió de n'Uetam) i Maria Lladó de can Gotzo (dona del "padrí Gotzo"). Fotografia cedida per Margalida Fiol. Antònia Darder Boscana és qui ens ha donat tots aquests detalls de la foto.

* Era professor de l'Institut de Maó.

Can Gotzo», per aquests anys a sa Marina hi devia haver un total de vint cases, devuit de les quals estaven a la banda de Son Olesa (plànol 1). Totes eren de pescadors, excepte tres: una era de l'Arxiduc, una de Can Ribes i una del baix Uetam

(Francesc Mateu). La drassana devia haver desaparegut, perquè ningú no la recorda. N'«Antuanet» sols recorda algunes restes, que haurien pogut esser de la drassana a la plaça (C als plànols).

Hi havia un nucli de cinc cases

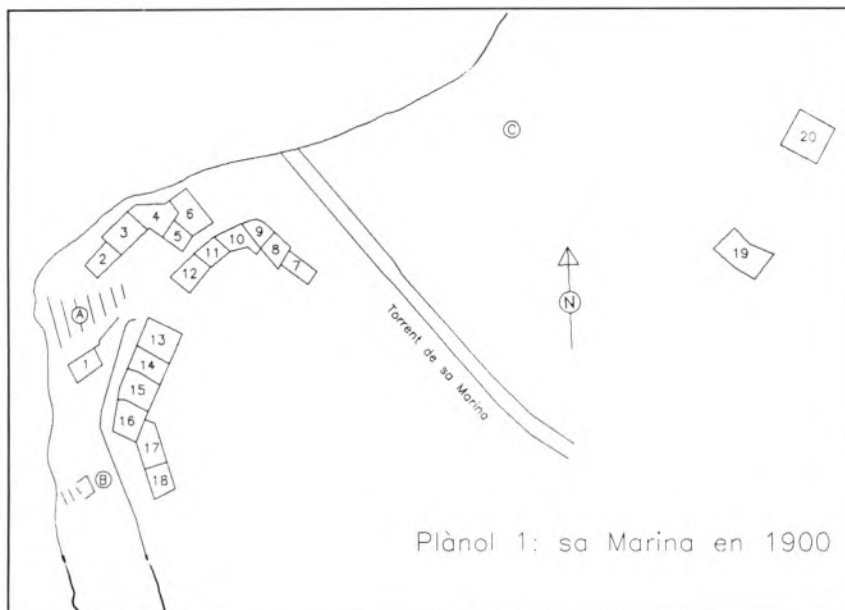

PLAÇA RAMON LLULL, 4

Telèfon 61 24 85

VALLDEMOSSA

Si voleu enquadrar *Miramar*, basta que ens ho digueu, nosaltres ens en cuidarem i la revista us regalarà una làmina per a la portada.

Llegenda dels plànols:

A. Escar principal
B. Escars de la platja del nedador de ses Dones.
C. Possibles restes de la drassana.
D i E. Llocs comuns. Per combatre l'olor, s'hi tiraven les restes d'escorça emprades per tenyir xarxes.

1. Can Cruu
2. Cas Patró «Roig». Pertanyia a l'Arxiduc
3. Cas Patró Esteva
4. Can Bosca

5. Ca na Bet
6. Ca na Bet
7. Can Miquel «Gotzo»
8. Can Caraco
9. Can Caraco
10. Can Cutxo
11. Sant Pere
12. Cas Monamos
13. Can Joan i Xesc «Camins»
14. Cas Patró «Puret»
15. Cas Patró «Ruberts»
16. Cas Monamos
17. Cas Patró «Blanco»
18. Ca n'Uetam
19. Can Ribes
20. Ca s'Arxiduc (construïda per Antoni Moragues)
21. Cas conco Francesc de ca

na Bet
22. Cas Patró «Banyeta»
23. Can Cotó
24. Can Gotzo
25. Can Feliu Estrades, «Forta»
26. Cas Patró Sebastià Estrades, «Manso»
27. Cas Patró Joan «Manso»
28. Can Bernat «Marió»
29. Can Bernat «Marió» (per llogar)
30. Cas Patró Pere Joan Salvà
31. Can Pau Colom i Can Gabriel Lladó (cunyats i estujejants)
32. Cas Patró Pere Joan Salvà
33. Ca don Toni «es Metge»

vora la mar (números 2 a 6, al plànol 1), al qual fins avui sols s'ha afegit una casa, la de més a prop del torrent. Llavors venia l'escar i una altra casa (número 1 al plànol 1). Darrera aquesta primera línia, hi havia una llarga teringa de cases, que començava on ara hi ha el bar, i que llavors era dels «Gotzos», voltava 90 graus i seguia fins el sant pere (vegeu «Els pescadors de Vallde-mossa (1): tenyir xarxes». *Miramar*. 1993. Núm. 16. Pag. 7-9)(números 7 al 12 al plànol 1). Llavors venia un hortet (que primer era des «Guidons» i llavors de Miquel Pascual) i una teringa de sis cases que pujava des de l'escar cap al Comú, per damunt la platja del nedador de ses Dones (números 13 al 18 al plànol 1).

EL PORT AL VOLTANT DE 1920

Segons Antònia Darder Boscana, devers 1908 o 1909, Miquel Pascual va establir el seu hort, que havia estat dels germans Calafat, «Guidons». Es va obrir un carrer perpendicular a la costa i que surt a la part de dalt de l'escar (plànol 2). A banda i banda és traçaren uns quinze solars, on ràpidament s'edificaren tretze casetes (números 21 a 33 al plànol 2). Les cases eren d'una sola planta i d'un sol aiguavés, sols la dels «Gotzos» era de dues plantes. Els mestres d'obres foren Sebastià Ripoll, «Manitos», i Sebastià Estaràs Ripoll, «Coler».

Segons el cens de 1910, al port ja hi havia 27 cases i a s'Estaca, 15. El Port havia crescut i s'Estaca havia quedat estancada.

N'«Antuanet» ens ha contat que algunes de les cases construïdes eren per a estujejants i fins i tot n'hi havia una (de Bernat Estaràs, «Marió») que es llogava. Sa Marina anava convertint-se a poc a poc en un lloc d'esbarjo. En aquell temps encara no hi havia cap mollet, el primer es va fer després de la Guerra Civil.

L'ACCÉS AL PORT

La tradició oral conta que, «en temps dels moros», el camí del Port era el que davalla de Son Olesa. Aquest camí devia servir per anar a sa Marina des de la banda de Son Olesa, tal volta per dur a abeurar el bestiar (al torrent de sa Marina hi ha un lloc que es diu l'Abeurada de Son Olesa i també hi ha el carreró de l'Abeurada de Son Olesa). El que sembla clar és que, si al Port hi havia pescadors, era necessari un camí directe a la vila per poder dur a vendre el peix ràpidament, per tant, en aquest cas, la tradició oral ens remuntaria a un moment en què al Port no hi havia pescadors i el barranc de sa Marina sols tenia una utilitat agrícola o ramadera.

L'accés al Port, des de Valldemossa, era a través d'un camí de bístia, empedrat, que passava per Son Mas i davallava pel Portalet. Les actuals dreceres són les restes d'aquest camí. Al *Die Balearen* (Habsburg. Ed.1980. Vol. 8. Pàg. 102), l'Arxiduc conta que ja s'havia començat la carretera actual, per iniciativa d'Antoni Moragues, però

que la seva mort i el cost de la tasca havien aturat el projecte. Tot i així, el primer tram ja estava acabat i ja no s'havia de passar pel Portalet. Aquesta interrupció va esser llarga, perquè el 1909, al seu llibre *Indicaciones a los que visitan Miramar* (pàg. 22), diu que la feina continua aturada.

Antònia Darder ens ha contat que la carretera va acabar-se devers 1920. El caminer responsable de la carretera vivia al casetó que hi ha a s'Era. Segons la mateixa font, el pont que ara travessa el torrent de sa Marina és el segon que hi ha hagut. El primer deien que l'havia pagat l'Arxiduc, era de volta rodona i se'l va endur una riuada devers 1925-1930. Quant va acabar-se de fer el segon, l'actual, Catalina Boscana, «Gotza», va dir als picapedrers: «a aquest l'heu de batiar, as primer no el batiaren i per això el se'n va dur es torrent». Dit i fet: els picapedrers el batiaren a poalades!

BIBLIOGRAFIA

AUTORS DIVERSOS. 1929. «Valldemosa». *Enciclopedia Universal Ilustrada Europeo-Americana*. Vol. 66. Espasa-Calpe, SA. Madrid.

DEPÓSITO HIDROGRÁFICO. 1873. *Derrotero General del Mediterráneo*. Madrid.

DURÁN, D. 1976. «El modo de vida del pescador de Cala Manacor». *Trabajos de Geografía* (Separata de la BCOCIN). Núm. 28. Palma.

HABSBURG-LORENA, L. S. Ed. 1980 (1869-91). *Las Baleares por la palabra y el grabado*. Sa Nostra. Palma.

HABSBURG-LORENA, L. S. Ed. 1987 (1909). «Indicaciones a los que visitan Miramar». *Miramar*. José de Olañeta. Editor. Palma.

MADOZ, P. 1846-49. *Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de ultramar*. Madrid.

MUNTANER, J; ARGENTE, F. 1980. *Introducción a la historia de Valldemossa*. Ajuntament de Valldemossa.

SAND, G. 1992. *Un hivern a Mallorca*. Edhasa. Barcelona.

TERRASSA, J. 1993. «Els valldemossins i la colonització de Cala Rajada». *Miramar*. Núm. 14. Pàg. XXIII-XIV.

TOFIÑO, V. Ed. 1847 (1783-84). *Derrotero de las costas de España en el Mediterráneo*. Imprenta Nacional. Madrid.

Nicolau S. Cañellas Serrano

ESPORTS MODA

futbol, tennis,
bàsquet, etc.

C. de Niceto Alcalá Zamora, 22
Tel. 28 19 29

RECANVIS

I

MOTORS MARINS

VOLVO
PENTA

C. del Gremi de Fusters, 11
Tel. i telefax: 20 41 02

PALMA DE MALLORCA

REPARACIONS
NAUTIQUES

Serveis oficials:

VOLVO-PENTA
IVECO-AIFO
SOLE-DIESEL
MAN-DIESEL

Club de Mar
Tel. 40 36 11
Reial Club Nàutic de Palma
Tel. 70 10 50

AJUNTAMENT

BODES

Als mesos de març, abril i maig s'han efectuat 3 matrimonis canònics i 24 de civils. Entre aquests, els de:

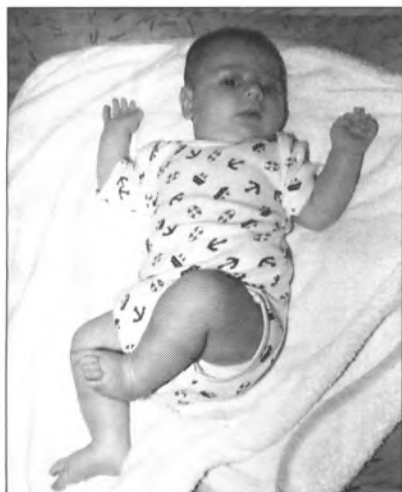
- Juan José Ripoll Morey i Aina Maria Calafat Rogers.
- Arturo Orlando García Paladini Pukkits i Coloma Quetglas Martí.
- Ricardo González Rangel i Joana Tortella Araque es varen casar el 28 de maig a Deià.

DEFUNCIONS

- Maria Capllonch Cruellas, el dia 1 de març de 1994.
- Margalida Calafat Salas, el dia 13 de març de 1994.
- Joan Juan Fiol, el dia 26 de març de 1994.
- Margalida Fiol Lladó, el dia 2 de maig de 1994.
- Antònia Estaràs Estrades, el dia 13 de maig de 1994.

NAIXEMENTS

- Oscar José Rubiales Estaràs, fill de José Luis i Francisca, 10-03-1994.
- Paula Mas Alcover, filla de Gaspar i Maria, 25-03-1994.

Bartomeu Mora i Torres, nascut el dia 3 de març de 1994, fill de Catalina «Simona» i Joan. El seu padrí Ferran li ha donat la benvinguda amb una poesia que us oferim.

- Elmar Ulises Drastrup Zamora, 29-03-1994.

- Miquel Carbonell Cantero, fill de Sebastià i Maria Dolors, 12-04-1994.

Era nit de març i la lluna del mes, ajudà bonament el fet de trencar-se l'ou diví que bé covava.

Cati i Joan, mútuament s'han convertit en Pare i Mare per obra divina i humana.

Ressonen paraules, besades i mots d'alegria sana que són expressió d'amoroses cantates... Tomeu, Tomeu, trosset del cel...

Tomeu, àngel estimat nostre... tothom brolla de content, i ja hi ha qui pensa en l'avenir.

Ja ha fet vint-i-cinc anys, el dia 15 de febrer, que Guillem Mulet Fiol i Amelia Jiménez Cabañero es varen casar. Des de 1969 a avui han passat moltes coses, però ells continuen formant, juntament amb els seus fills, una família ben avenguda.

Què serà el nou nat Tomeu en ser gran? Que sigui, tots desitjam, home de bé i honrat treballador.

Emulant la família... tanmateix serà el que Déu voldrà, i que ho sia per molts d'anys. I que ho vegem tots plegats!

Ferran Mora

NOCES D'OR

Joana A. Mas Boscana, R. P., ha celebrat recentment les noces d'or com a religiosa. Va professar el dia 13 de febrer de 1944 a Son Serra; el mateix dia, cinquanta anys després, ho ha festejat a Madre Alberta, Son Rapinya.

Coloma Quetglas i Orlando García Paladini, que es varen casar a l'església de Sant Bartomeu, ens han fet arribar aquesta bella fotografia.

El 21 de novembre de 1993, a Montevideo, Perla Lladó i Julio Jakob han celebrat les noces de plata. Aquí els podeu veure amb els seus fills, Julio i Jorge. Fotografia arxiu de Catita Estaràs.

El dia 29 de maig hi hagué, a la parròquia valldemossina de Sant Bartomeu, la diada solemne de les primeres comunions. Nou infants reberen per primera vegada Jesús Sacramentat, us oferim el grupet dels nous combregants (hi manca Lara Oliver). D'esquerra a dreta: Maria Isabel Gallego, Pere Joan Plomer, Lluc Marco, Neus López, Tomeu Calafat, Jordi Estaràs, Eddie Ripoll, Miquel Morell. Fotografia de Joana Lladó Vila.

NOTÍCIES MUNICIPALS

Els dies 21, 22 i 23 d'abril tingué lloc l'agermanament de dos pobles italians, San Salvatore i San Tolomeo, amb Valldemossa i Sóller. El motiu és l'afecció cinetègica que els uneix. Hi assistiren representants de la Conselleria d'Agricultura i

Pesca de les Balears i dels ajuntaments de Sóller i Valldemossa.

A l'aparcament s'ha instal·lat un contenidor per a la recollida de papers per reciclar. Aquesta és una bona nova, ens hauríem de conscienciar tots i dur-hi tota la paperassa que abans tiràvem als fems.

Ja que s'ha instal·lat aquest contenidor, en voldríem també un per dipositar-hi el vidre. Allà és un bon lloc, perquè quasi sense baixar del cotxe hi podríem deixar les botelles buides, i, a més, els bars de la vila tampoc no ho tenen enfora.

Joan Sampol i Maruja Noguera, el dia de les seves noces d'or, amb els seus fills i nét.

ALZINA

Revista de l'escola de Valldemossa

Hem rebut un exemplar de la revista *Alzina* corresponent al mes de març. És una publicació, molt acurada, de 36 pàgines feta pels infants dels diferents nivells. Aquest número està dedicat a la fruita.

ARXIU FOTOGRÀFIC D'ANTONI MUNTANER, «GUARIN»

ALTRE TEMPS

A sa Marina, ja fa un grapat d'anys que celebren festes pel mes d'agost. En aquesta ocasió un grup de valldemossins es varen desfressar; els homes es vestiren de dona i les dones es vestiren d'home. D'esquerra a dreta podem veure: Bernat Darder, «es Telegrafista»; Francisca Ripoll, «des Celler»; Xesc Ripoll, «Manitos»; Jordi «de Can Mariano»; Magdalena Lladó, «des Casino»; Francisco Vila, «Meco»; Joan Calafat, «de Cas Pagès» i Margalida Ripoll, «des Celler».

CP NICOLAU CALAFAT

El Col·legi Públic Nicolau Calafat de Valldemossa ha obtingut un dels premis Baldiri Reixac que atorga anualment la prestigiosa Fundació Jaume I.

Aquest important guardó, dotat amb cinc-centes mil pessetes en material didàctic, es concedeix a les escoles per la qualitat global de l'actuació escolar i especialment pel lloc que hi ocupen la llengua i la cultura catalanes.

El premi, tant per la categoria com per la quantia, és una bona prova de l'excel·lent nivell actual de l'escola. Tots estam d'enhora bona, les professores, per la bona tasca que realitzen dia a dia, els alumnes, per l'aplicació que demostren, els pares, per tenir-hi els seus fills escolaritzats, i els valldemossins, que són concients de la feina ben feta que dia a dia es fa a l'escola Nicolau Calafat.

Les mestres i els alumnes del CP Nicolau Calafat a l'escalinata de l'escola. Fotografia d'ASD.

L'escola està formada per vuitanta alumnes, una part important dels quals és d'origen estranger, i sis professores: Elisabet Abeyà, Margalida Calafat, Margalida Moranta, Maria Júlia Oliver, Margalida Rosselló i Bàrbara Suau.

L'Obra Cultural Balear a Valldemossa i la revista *Miramar*, que

tenen per objectiu primordial la defensa de la nostra llengua, història, identitat i cultura, feliciten tothom: professores, alumnes, pares i valldemossins pel premi Baldiri Reixac, que tan merescudament els ha atorgat la prestigiosa Fundació Jaume I.

IMATGES D'ANTANY

Pep Ripoll estava d'ordenança a la Zona de Reclutament, a Palma, quan per antagonismes entre el capità general i un coronel, el feren partir, amb un parell de soldats més, cap a Tetuan, Àfrica. Sols hi varen estar un mes, però abans de tornar, Pep es va retratar junt amb tres valldemossins que feren tot el servei militar allà. Assegut: Francesc «Xato». Darrera, d'esquerra a dreta: Tomeu «Barber», Lau «Raissa» i Pep de Son Niu. Fotografia arxiu de Margalida Torres.

Fa uns vint-i-cinc anys, el mateix any que sortiren per primera vegada caperutxes per la Setmana Santa, es vestiren amb pinta i mantellina aquestes joves que cantaven el «Miserere». Són, d'esquerra a dreta, davant: Maria «Simona», Francisca «Forteta», Tita «de Can Flor», Catalina «Carabassa». Segona fila: Catalina «de Can Mariano», Maria «de s'Hort», Joana «Carabassa». Darrera: Magdalena «de Cas Secretari», Catalina «d'en Nicolau», Isabel «des Colmado». Fotografia arxiu de Maria Torres Calafat.

Mare i filla fent xarxa. Així es poden titular aquestes dues fotografies. Fer xarxa era un treball molt popular al nostre poble fa una sèrie d'anys: les xarxes s'empraven per pescar i a vegades per decorar. Encara a moltes de les nostres cases hi tenim penjades cortines de xarxa rematades per randes de ganxet. La mare, Francina Estaràs Estrades, «sa mestressa Guidons», va morir l'any 1977 als 94 anys. La filla, Antònia Calafat Estaràs, «na Tonina d'en Madó», viu a la plaça Pública. Actualment té 88 anys i el retrat està fet l'any 1989.

L'any 1893, Ernesto Schiess va retratar aquest grup de valldemossins davant Can Mariano. N'hem pogut destriar un quants. D'esquerra a dreta, davant: madò Angela «Bussa», ?, ?, ?, ?, Feliu «des Cantó», Magdalena «de Ca l'amo en Bernat», que porta als braços Macià «Cavaller», madò Bet «Beca», madò «Berris», madò «Beca», el sen «Romaguera». A segona fila: madò «Tipatjona», madò «Placeta», madò Vicenta, Catalina «de Can Mariano», Tonina «de Can Mariano». Darrera: Margalida «Parrinteta», Magdalena «de Can Mariano», Francesca «de Can Mariano», Margalida «Jeroni», madò «Secretari». Fotografia arxiu de Magdalena Lladó.

S'acosta la Beata, és un bon moment per treure aquesta fotografia retrospectiva. Està feta l'any 1974, ara fa vint anys. Fotografia arxiu de Sebastià Amer Fiol.

A Son Puig fa un grapat d'anys. D'esquerra a dreta, davant: Tonina «Masseta», Consuelo, Magdalena «Masseta», Magdalena «Racona». Darrera: ?, Francisca «Simona», Joana Aina «Talina». Fotografia arxiu Francisca Calafat.

MÚSICA

FESTIVAL CHOPIN 1994

CARTOIXA DE VALLDEMOSSA

6 d'agost	a les 20.30 h.
EXPOSICIÓ A LA SALA CAPITULAR
7 d'agost	MOURA LIMPANY. Piano
Programa: Obres de F. Chopin i S. Rachmaninof.
14 d'agost	PETER JABLONSKY. Piano
Programa: Obres de F. Chopin.
20 d'agost	a les 21.30 h. (entrada gratuïta)
A L'ESGLÉSIA DE LA CARTOIXA
Concert a càrrec del grup AMICS DEL CANT GREGORIÀ
21 d'agost	BURKARD SCHLIESSMANN. Piano
Programa: Obres de Brahms i F. Chopin.
28 d'agost	JOSEP COLOM. Piano
Programa: Obres de Beethoven i F. Chopin.

VENDA ANTICIPADA

DE LOCALITATS

A PARTIR DEL 20 DE JULIOL

VALLDEMOSSA: Cel·la núm. 2

PALMA: MUSICASA, Pl. del Fortí, 1

INFORMACIÓ I RESERVES

Tel.: 61 23 51

(De les 10 h a les 13 h)

CRÒNIQUES DE NA DOLORES

Els Valldemossa

Aquest any Els Valldemossa m'han enviat postals de ben enfora, de Sudàfrica i de Namíbia. A la propera revista us contaré la seva eixida.

Dia de la dona treballadora

El dia 8 de març va ser el dia de la dona treballadora, hi hagué una exposició de treballs fet per dones a IFEBAL. Valldemossa hi fou present en un estand: brodats, ceràmica, pintura i la revista *Miramar* l'omplien i mostraven el que sabem fer a la vila.

Concert exposició

El dia 27 de març hi hagué un concert per inaugurar una exposició de pintura de l'artista francesa Charlotte Castel, al Palau del Rei Sanç. Xavier Mut va interpretar al piano obres de Chopin i l'obra «1er Feuillet romantique Op. 68 -Les Papillons»- de Gerard Castel. L'acte va finalitzar amb un exquisit còctel aperitiu.

Santa Maria de la Panada

El dia de Sant Roc, patró dels Cavallers de Santa Maria de la Pa-

nada, en el decurs del capítol anual, Antònia Serrano va ser nomenada dama d'honor d'aquesta Mare-de-Déu que es pot venerar a l'ermita de Sant Honorat.

Gloses que Antònia Serrano va dedicar a Nostra Dona Santa Maria de la Panada:

Madona de la Panada
Vós que sou de bona pasta
no em diríeu quin bon sastre
us ha feta la mudada.

O si no quina modista,
o primfilada llencera,
o brodadora lleugera
ha tingut tan bona vista.

Duis la falda acampanada
i ben festós el vestit,
però vostre Nin petit
té la cara atribolada.

Quina careta tan trista!
Què deu tenir l'infantó?
Diu que manca germanor,
i sobra gent egoista.

Alvaro Bauzà de Mirabò, Gerard Castel, Charlotte Castel i Xavier Mut.

Ketty Company, Antònia Serrano, Susana Llobet, Dolors Estrades, Pilar Ferrer, Maria Isabel de Mercant, Maruja Rullan i Catita Estaràs, el dia de la inauguració.

Francesc Salleras i Juan Iliura el títol de Dama d'Honor de Santa Maria de la Panada a Antònia Serrano i Darder. Llibreria Jovellanos. Palma, 30 de març de 1994. Fotografia de Nicolau Tous.

El ball de matances. Fotografia de Paula Colom.

Un grapat de matancers.

A matances amb Sa Nostra

Com cada any per aquestes dates es fa amb Sa Nostra una excursió per anar a matances. Per no ferir la sensibilitat dels matancers sols ens mostraren el pobre porquet viu. Així va anar molt més bé, no el vérem matar.

Partírem a les nou de Vallde-mossa dos autocars ben plens gent amb moltes ganes d'esplai: cap a Porto Cristo manca gent! Berenàrem de coca amb peix i vinel·lo. Després anàrem a cantar una salve a la Mare de Déu de Sant Salvador de Felanitx. Per cert, que ja no hi ha cap ermità, és una llàstima. El donat té el santuari ben cuidat i ven records. Tornàrem a dinar el mateix de cada any, però ho trobam ben gustós. Tot

seguit hi hagué un ball ben vitenc, tots els matancers vàrem ser obsequiats amb una llàgrima, sospiros i un present de matances.

Pancaritat 1994

Dia 10 d'abril, diumenge de l'Angel, a les 11 h des de la plaça de Campdevàrol es va donar la sortida

Tres moments del Pancaritat 1994.

La mare Calafat i el grupet de joves que amb les seves veus i guitarres animaren la missa.

Els poetes valldemossins, amb els seus familiars i amics a Consolació.

per als que partien a peu cap a l'ermita de la Trinitat de Valldemossa.

Així com arribaven s'anaven inscrivint al concurs de dibuix fins a cinquanta-sis participants de totes les edats.

A les 13 h començà l'eucaristia presidida pel nostre amic el canonge Bru Morey, el qual va fer una sentida prèdica. Féu la primera lectura Antònia Darder, el psalm responsorial, Matilde Serrano, la segona lectura la vaig fer jo i les pregàries, Joana Serra de Gayeta.

Feren les ofrenes: Dioni, el pa, Lluís, el calze, Miquel, el vi, Aina, l'aigua, Nadal i Bàrbara, els ciris, Maria, un ram de flors, Esperança i Maria Magdalena, un paner de taronges, Joan, carxofes, Xavier, panades, Irene, crespells, Maria, robiols de brosat, Nadal, robiols de cabell d'àngel, Joan, una revista *Miramar*, Josep Miquel, el llibre *JOCOPA*, Aina, el llibre *La gestió tradicional de l'aigua a Valldemossa: Son Ferrandell, Son Oleza, Vistamar*, Llúcia, el llibre *Antologia Poètica de B. Rosselló Pòrcel*, mentre Antònia Serrano llegia un text referent a les ofrenes. Finalitzà la missa amb el cant de Sor Tomasseta i partírem a dinar.

L'horabaixa es lliuraren els premis als guanyadors del concurs de dibuix.

De 0 a 3 anys Lluís Vila
De 4 a 6 anys Esperança Mas
De 7 a 10 anys Nadal Torres
De 10 a 14 anys Maria del Mar Morey
De 15 a 50 anys Viki Vidal
De 51 a 99 anys Toni Balaguer
Premi especial al participant més major, 83 anys, Antònia Darder. Na Catalina Contacontes, patrocinada per l'Ajuntament de Valldemossa, va alegrar la menudalla.

A les 17 h tothom va plegar i tornàrem cap a ca nostra.

Aquest pancaritat, organitzat des de fa uns anys per l'Obra Cultural Balear a Valldemossa, pren més força de cada any.

Exercicis espirituals a la Puresa

Els dies 15, 16 i 17 d'abril tingueren lloc, a càrrec del jesuïta Manuel Orta, els exercicis espirituals a la Puresa de Valldemossa. El dia de la cloenda, després de la missa, es va fer un dinar de companyonia, consistent en una gran torrada, fruita, gelat i coques.

Festa del pa i el peix

Diumenge dia 13 a l'ermita de Consolació de Sant Joan es lluiraren els premis del concurs de poesia Verge de Consolació.

Aquest any dos germans valde-

mossins, Antònia i Pere Bru Serrano, han estat guardonats amb el primer i segon premi respectivament.

L'acte de lliurament, que va ser molt emotiu, es va fer dins la capella, guarnida de flors que havien aportat les famílies santjoaneres. Va començar amb el lliurament dels premis als alumnes del CP Sant Joan, que aquest any també hi participaven.

Joan Maimó va fer un inspirat parlament. El president del jurat i també poeta Miquel Gayà Sitjar va llegir el veredict que, per unanimitat amb els altres membres, Joan Maimó Vadell i Miquel Pons Bonet, declarava guanyadors:

Primer Premi: «Evangeli segons Sant Joan» d'Antònia Serrano.

Accèsit: «Qui sou?» de Pere Bru Serrano Darder.

Accèsit: «Precs» de Miquel Martínez.

Premi local: «Del Quart Diumenge sou Reina» de Bàrbara Mates Sastre. Va cloure l'acte el batle de Sant Joan, Biel Móra.

Castellitx 1994

El guardonat poeta Pere Bru Serrano Darder, membre de l'equip de redacció d'aquesta revista, ha estat premiat amb la Rosa d'Or de poesia popular amb el glosat titulat: «Ja n'hi ha prou, de passar fam!»

Un moment del combat. D'esquerra a dreta: els glosadors Jaume Juan d'Algaida, Guillem Janer de Menorca, Climent Garau de Lluçmajor i Pau Ferrer de Pòrtol.

Antònia Serrano lliurant un diploma.

II Gran Diada de la Glosa

Del 24 al 30 d'abril, organitzat per l'Ajuntament de Lluçmajor i els Amics de la Glosa, amb estreta col·laboració amb l'OCB i altres entitats llucmajoreres, tingueren lloc un seguit d'actes que culminaren el diumenge. Primer a la plaça d'Espanya, amb un recital de gloses fetes pels joves dels centres educatius llucmajorers (cal resaltar la gràcia que tenien els alumnes castellanoparlants dient les seves gloses), a continuació actuaren un grup de glosadors de Mallorca, entre ells, dues valldemossines i un valldemossí. El grup de ball mallorquí Música i Dansa va actuar varies vegades. El vespre al restaurant Gran Via hi hagué un sopar de germanor i un combat de picat en el

qual intervingueren els glosadors Jaume Juan d'Algaida, Guillem Janer de Menorca, Climent Garau de Lluçmajor i Pau Ferrer de Pòrtol, els quals foren contestats per un espontani del públic, Josep Martorell de Porreres.

En el descans foren lliurats els premis del IV Concurs de la Glosa organitzat per l'AAG i patrocinat per l'Associació de Comerciants del Carrer Sant Miquel de Palma.

El primer premi fou per a la llucmajorera Maria del Carme Roca, amb la glosa titulada «No coneixeu el meu poble?»

No coneixeu el meu poble?
que s'alça per la planura
i té a un costat l'altura
d'una muntanya molt noble.

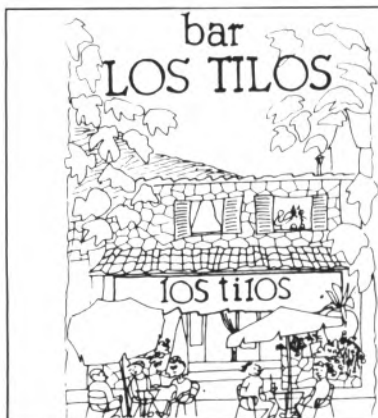
Si veniu aquí, veureu
carrers llargs fent un quadrat,
després d'haver-hi trespasat
ber segur els estimareu.

Una plaça assolellada
i una església imponent;
dels franciscans el convent,
la nostra joia preuada.

Cases d'estil mallorquí
amb els portals fent arcades,
que atreuen cor i mirades
en un encís sense fi.

Un munt de detalls hi ha
que us cridaran l'atenció
i que són l'admiració
dels que ho poden contemplar.

Es lliuraren diversos diplomes
de soci d'honor i Maria Antònia

bar
LOS TILOS

Plaça de la Cartoixa, 16 A
Blanquerna, 5
Tel. 61 61 01

Un magnífica vista del camp de futbol. Fotografia d'Alexia.

Una taula petitòria de valldemossines.

Salvà de s'Allapassa fou nomenada Glosadora d'Honor. Antònia Serrano mantingué l'ordre del programa en nom de l'Associació d'Amics de la Glosa. Va cloure l'acte Mateu Monserrat, regidor de cultura de Llucmajor. Vull fer especial menció a l'exposició de pintures sobre Dites Il·lustrades obra de Joan Lluís Fuster.

Col·lecta de l'Associació de Lluita contra el Càncer

El dia de la col·lecta a benefici de l'Associació de Lluita contra el Càncer, un parell de valldemossines baixa a Palma cada any per tal de col·laborar en aquesta gran tasca humanitària.

IV Trobada de Cases i Centres Regionals a Balears

Dia 22 de maig, patrocinada pel Govern Balear, el CIM de Mallorca i els ajuntaments de Palma i Valldemossa.

es féu la IV Trobada de Cases i Centres Regionals a Balears.

A les 11 h varen arribar els quaranta autocars amb els components de les tretze cases regionals escortats per una mala fi de cotxes.

A les dotze va començar la missa concelebrada pel vicari episcopal, Joan Darder, i el nostre ecònom, Pere Vallès, a la plaça de la Cartoixa. Damunt el cadafal amb les banderes, la Casa Murciana va cantar, acompanyada per guitarres i llaüts, la missa. El Parenostre el cantaren amb la música del Cant a Múrcia de la Parranda. A l'ofertori cada centre va fer una ofrena. Acabada la missa, Gaspar Caballero presentà l'acte. Varen parlar Joan Verger, Francesc Fiol, Rosa Estaràs i Heriberto Rodríguez, que representava totes les cases regionals. Va cloure l'acte Gabriel Cañellas.

Al camp de futbol es va muntar

un enorme envelat ple de taules i cadires, on varen dinar tres mil cinc-cents persones.

A les cinc a la plaça de la Cartoixa hi hagué l'actuació de totes les cases regionals participants -a més del Parado de Valldemossa, que va actuar en primer lloc-: La Fuen-santa de Múrcia; Centro Aragonés; Anaquiños, Centro Gallego de Mallorca; Castilla y León; Casa Andaluza; Centro Andaluz de Alcúdia; Centro Andaluz de Inca; Casa Catalana; Tierra y Mar, Casa de Extremadura; Asturias; Casa Valenciana; Eivissa i Menorca.

Festa de la Trinitat a Miramar

El diumenge dia 29 de maig, a la capella de la Trinitat de Miramar, es va celebrar una solemne festa que començà amb unes paraules del doctor Sevilla, que donà la benvin-

**BANC DE
CREDIT BALEAR**

Es Credit

Gaspar Caballero, Gabriel Cañellas, Rosa Estaràs i Joan Verger.

El cant de l'«Himne a Ramon Llull».

guda i presentà el lloc i l'acte. S'inicià la missa concelebrada pels preveres Matheu, Pasqual i Parets. Entre d'altres personalitats, hi havia el president de la Comissió de Cultura del Consell Insular de Mallorca, senyor Sansó, Pilar Ferrer, el batle de Valldemossa i el president de l'Associació Amics de l'Arxiduc, senyor Joan Estrany.

Acabada la missa, la Coral de Lloseta, que també havia cantat durant la celebració, va interpretar l'«Himne a Ramon Llull», que no s'havia tornat a cantar des de la mort de l'Arxiduc. Tot seguit el doctor Font Obrador va fer un erudit parlament. El pare Parets ens va contar les seves vivències de Burundi.

El Parado de Valldemossa va posar música i color a la festa. Per cert, que quasi va ser aquí on va néixer l'afecció de Bartomeu Estaràs

per la música i el ball, ja que l'any 1910 -quan tenia 14 anys- va anar a Miramar per tocar. Al lloc on actuaven de Miramar li deien es Ball. El mateix any -el temps que hi havia Santiago Rusiñol- anaven a Can Sureda o Can Marió, on ballaven el bolero vell, la jota mallorquina i el parado.

Testimoni d'excepció és Pep Ripoll de Son Niu, el qual ens ha contat que ell va assistir -com a cantador- amb l'escolania i cantadors de la parròquia valldemossina els anys 1910, 1911 i 1912 a la festa de Miramar, que oficiava mossen Joan Torres, valldemossí.

No volem acabar sense posar el preciós poema «Parenostre» del pare Matheu, que ell mateix va llegir després del parenostre de la missa:

PareNostre, heu fet l'univers,

beneït sia arreu el vostre nom,
que és més dolç que una bresca de mel,
que és més bell que una posta de sol.
Establert quedi en tota la terra
el vostre regne de fe, amor i pau.
Espoltriu tota casta de guerra
en la pàtria, en el poble i en la llar.
Sia fet nostre gust per nosaltres
com els àngels ho fan en el cel
i que jo, aquells i aquests altres
treballem per un món més feel.

Donau pa a tothom cada dia,
no ens negueu la salut ni el jornal,
concediu-nos salut i alegria,
alliberau-nos de qualsevol mal.
Pare Nostre del cel, inundau
tot el món en l'amor i en la pau.
Amèn.

Dolors Estrades Calafat

Abans de pujar a Cartoixa,
en s'hivern quan ja fa fred
o s'estiu, en fer calor,
si ho voleu dolcet-dolcet:
pastissats de lo millor,
PASTISSERIA SA CARTOIXA.

FORN I PASTISSERIA «SA CARTOIXA»

Via Blanquerna, 1
Tel. 61 25 20

VALLDEMOSSA

RACÓ DEL JOVENT

Ja han fet 18 anys

Carlos Bartolomé Seguí García de Oteiza (8 d'abril)

Marta Oliver Gomila (3 de de juny)

Eva Oliver Gomila (3 de de juny)

Jaume Bibiloni Isaksson (29 de juny)

Diumenge 22 de maig de 1994.

Neteja de la platja de sa Marina. Activitat realitzada per l'AJV

Per tercer any consecutiu, quan arribam a finals del mes de maig, l'AJV fa neta la platja de sa Marina, és a dir, la nostra platja, on anam tot l'estiu a prendre banys o respirar l'aire fresc de la mar.

Bé, per a nosaltres ja és una activitat tradicional de la nostra agenda anual. Enguany va començar amb un bon sopar per a tots els socis el dissabte a la nit a l'esplanada, per començar a entrar en contacte amb el terreny que el dia després havíem de trepitjar. Va ser un sopar amistós i agradable, que va acabar amb diverses rotllades de gent que jugaven a cartes, jocs de paraules o contaven històries gracioses.

Ja el dia D, ens aixecàrem a les nou del matí i primer reposàrem forces vitamíniques amb Llacas i madalenes.

Llavors s'organitzarem els grups de treball per cobrir les dife-

rents zones que havíem de fer netes. El dia va ser bo, igual que l'ambient, només l'aigua era freda.

La feina consisteix a aplegar plàstics, papers, botelles, llaunes, fustes, etc. i dipositar-ho tot dins bosses de fems.

He de recalcar que enguany trobàrem menys xeringues que altres anys, com també que trobàrem un tortuga en estat de putrefacció.

Per què feim això sense cobrar res?

Amb el nostre exemple volem llençar un missatge amb un crit ben fort a tothom perquè la gent cuidi i estimi l'entorn natural i perquè, la veritat, costa molt poc dipositar els fems al lloc corresponent.

Creim que només és un problema d'educació, de manca d'estimació a la natura i falta de costum, per això volem conscienciar de qualque manera la gent amb la nostra iniciativa i el nostre exemple.

Opinions de socis participants

Pregunta: Per què vas a fer la platja neta?

Respostes:

MAG: Està molt bé que facem net, però això no basta, sinó que els banyistes s'han de conscienciar que la platja és de tots i que la brutor és

lletja, molesta i desagradable. A més, les platges han d'estar netes.

PACO: Es va adoptar la decisió de fer la neteja a la platja per conscienciació ecològica. Perquè és un espai natural que hauria d'estar net. Ja sabem que la major part de la brutor ve de la mar, i per això la gent que va en barca hauria de tenir més esment. Mentre puguem, la farem neta per tenir sa Marina, que és nostra, ben neta.

PEDRO: Trob que està molt bé fer neta la platja, perquè estam entre amics i ho passam molt bé.

ELENA: És una cosa que feim tots junts, m'agraden les activitats conjuntes, i després, quan hem acabat, veure-ho tot net.

NINONA: A part que estic a favor de l'ecologia, trob que està bé que ho facem net, ja que nosaltres gaudim de sa Marina; també som sòcia de l'AJV i participo a totes les activitats que puc.

TONI: Perquè estava fet una puta merda, i havia de menester qualque cosa més que una neteja. Quasi, quasi no podien caminar de la brutor que hi havia. Trob que coses d'aquestes s'haurien de fer més sovint.

FRANCESCA: He fet la platja neta perquè som una persona que es preocupa del medi ambient.

Miquel Boscana Mas

LA VEU DELS NOSTRES POETES I GLOSADORS

EVANGELI SEGONS SANT JOAN

El Mestre anhela la solitud.
Al tossal més enllà de Tiberiades,
el llac de Galilea, isolat
i en silenciós col·loqui amb el Pare.

Mes, ai las!
No és possible cap recés espiritual.
L'esguard d'un seguici assedegat de Vida.
Els meus cinc sentits, pacients i fervorosos,
disseminats per la muntanya
volen veure i sentir el Messies.
Sementers amb saó que esperen
l'adob i la llavor per fructificar.

Cap al vespre, associat l'esperit,
el cos famolenc...
Cinc pans i dos peixos n'és l'única provisió.
Mans multiplicadores, mans miraculoses,
mans dolces i divines.

La multitud resta ja assadollada;
dotze cistelles curulles de bocins
són mostra patent del prodigi.

Primer Premi del XXII Certamen
Poètic Verge de Consolació 1994

Antònia Serrano i Darder

QUI SOU?

Amb llum que neix d'oliva penitent,
he trobat monestir de ferma roca
i no conec la veu de la duresa
on sols respir l'oratge que consola.

Cercant dins fals amor la meva pau,
les hores he perdut dins la discòrdia;
volent calmar la set amb l'oceà,
el temps, d'unes mans buides que s'esfloreixen.

Qui sou, Vós, majestàtica Senyora?
Qui sou, per rompre l'odi que me roba?
Per què m'alleugerau de la suor?
D'on sou, quan he sentit, de Crist, la força?

I fóreu, Vós, la Verge més prudent,
un féu la Immensa Llum la seva Esposa,
mai l'oli no manca dins vostra llàntia;
de corones d'estels, en feren trobes.

Rosaris -ambaixades d'amorettes-
us conformen amb precés una carrossa;
jo fóra l'humil gra d'una desena,
un clau que subjectàs alguna roda.

Quan el sossec coneix la vostra veu,
quan súpliques són flors que no s'endolen,
el Cel serà la llar que riu estels
i la rosada, llàgrimes que forja.

Es fonen, esvaïdes, les preguntes,
dibuixau dins l'amor tota resposta,
em roben el dolor vostres estigmes,
set dolors convertits en set almoines.

Són uns braços oberts qui me conviden.
Com puc, a tanta llum, tancar la porta
si cloure els ulls d'un cel ple d'oronetes,
la foscor del nigul, ni tan sols gosa?

Primer Accèssit del XXII Certamen
Poètic Verge de Consolació 1994

Pere Bru Serrano i Darder

Els infants i les gloses

El número 4 de la revista
escolar *Faristol*, que edita el CP de
Pràctiques de Palma, porta, entre
altres coses, un seguit de gloses fetes
pels alumnes de tercer B que són un
encant. El seu professor, Pere Bru
Serrano, els ha inculcat l'amor per
aquesta part de la nostra cultura més
popular. Un n'ofereim una petita
mostra:

Un ropit fa de dentista
i un tord farà de cambrer
un gall fa de sabater
i una mosca de turista.

David Pons

N'Amadeu surt a les deu
i sempre espenya sa fila
i quan se menja una anguila
creu que se menja un fideu.

Neus Bonnín

Si mires cap a la pista
i no hi veus volar cap au
mira'm a mi, que sóc Pau,
i veuràs un bon tennista.

Pau López

Marquès de Vivot
Telèfon 61 25 42
VALLDEMOSSA

LLIBRES, REVISTES, PERIÒDICS I FULLS INFORMATIUS

Publicats en català i arribats a la nostra redacció el passat trimestre

Llibres

Títol: *Andorra romànica I*

Autor: Diversos

Edita: Conselleria d'Educació, Cultura i Jovent del Govern d'Andorra i Fundació Enciclopèdia Catalana, amb la col·laboració de la Generalitat de Catalunya i sota el patrocini de la UNESCO
Col·lecció: Monografies del Patrimoni Artístic Nacional.

El llibre, amb uns textos molt documentats, té 240 pàgines, en gran format (32X25) i està profusament il·lustrat. És el resultat de quatre anys d'intensa recerca històrica sobre l'època medieval i concretament sobre l'art romànic a Andorra.

Títol: *JOCABA, un estel del Dofí*

Autor: Maria Dolors Oliu

Edita: Publicacions del Santuari de Lluc

És un deliciós conte biografia de Josep Coll Bardolet, escrit per una biògrafa del pintor, que el coneix prou per poder apropar-lo als infants. Del pròleg fet per Alexandre Ballester, n'extreim un fragment: «...l'autora diu que aquest conte és una història verídica, i que aquest Jocabà existeix. Cert, i és cert que el llarg camí de Coll Bardolet des de la Catalunya Vella a l'Illa Daurada, és un mirall de constància en el treball, de fidelitat en si mateix, de fe en la vida i d'humil cavallerositat».

Títol: *La política colonial d'Antoni Maura*

Autor: Antoni Marimon i Riutort

Edita: Documenta Balear

Col·lecció: Menjajents

El problema de l'estructuració de l'Estat espanyol no és exclusiu d'aquesta fi de segle. Així com el centralisme, l'autonomisme i l'independentisme hi són presents, al segle XIX aquestes ideologies es varen enfrontar a les colònies d'ultramar. A Cuba la intransigència dels

governos de Madrid i el radicalisme dels independentistes van provocar dues llargues i cruels guerres. A Puerto Rico també hi va haver uns importants moviments autonomistes i, fins i tot, independentistes, però no es va arribar a la guerra oberta. A les Filipines, les lluites independentistes varen tenir un caràcter diferent i una intensitat superior a Cuba.

Títol: *Plaça de la Boira, vida i obra poètica de Rafel Jaume*

Autor: Bartomeu Bauçà

Edita: Universitat de les Illes Balears, Institut d'Estudis Baleàrics

A partir de la tesi que presentà a la Universitat de les Illes Balears l'any 1989, l'autor ha fet la *Plaça de la Boira*, que és bàsicament una biografia, una edició de l'obra poètica catalana de Rafel Jaume i l'estudi corresponent.

Títol: *Conocer la lengua y la cultura catalanas*

Autor: Isidor Marí Mayans

Edita: Lluç, Federació d'Entitats Culturals dels Països Catalans

Les entitats que promouen aquest llibre -editat en castellà- representen, en els respectius territoris, molts de milers de persones de bona voluntat. «*Será posible llegar a entendernos en un marco político común, estatal o europeo?*», es demana l'autor com a inici i estímul. La resposta és sí, però sols si a la bona voluntat d'uns s'afegeix la comprensió i fins i tot l'apreci dels altres.

Títol: *Línia directa amb la Campanya de Normalització Lingüística, V*

Autor: Aina Moll, A. I. Alomar i Cèlia Riba

Edita: Campanya de Normalització Lingüística de les Illes Balears

Comprèn els textos de la Campanya de Normalització Lingüística publicats cada dilluns al *Diario de Mallorca* entre el 31 de maig i l'1 de novembre de 1993.

Revistes

Ariany

Núm. 190

Edita l'Associació Cultural Ariany.

Coanegra

Núm. 114, 115

Publicació mensual de Santa Maria del Camí.

Damunt Damunt

Núm. 34

Revista d'informació local (Sant Joan).

Dies i Coses

Núm. 39

És la revista de Calonge.

El Mirall

Núm. 66, 67

Editada per l'OCB de Palma.

Es Molt Nou

Núm. 84

És la revista de Vilafranca, l'edita l'OCB.

Es Saig

Núm. 161

L'edita l'OCB a Algaida. També té una secció que es diu Calaix de Sastre, la signa En Calaix i Desastre.

Fent Carrerany

Núm. 92, 93

L'Associació Fent Carrerany de Maria de la Salut és l'editora d'aquesta publicació.

Inca Revista

Núm. 35

L'edita l'OCB a Inca.

L'Alguer

Núm. 31

Revista en català editada a l'Alguer, Sardenya, sempre ben arribada, que ens porta notícies, història i poesia.

Lluc

Núm. 53

Suplement de la revista Lluc.

Llucmajor de pinte en ample

Núm. 143, 144, 145

Editada per l'OCB a Llucmajor.

Mel i Sucre

Núm. 164, 165

L'edita l'OCB a Sant Joan.

Montaura

Núm. 26

Revista de Mancor de la Vall. A la coberta porta un dibuix de Catalina Gelabet: Olivera de Biniarroi.

Portula

Núm. 138, 139

Informatiu Cultural de Marratxí.

Ressò

Núm. 58, 59

L'edita l'OCB a Campos.

Revista de Ciència

Núm. 13

Editada per l'Institut d'Estudis Baleàrics, conté sis revisions i un article redactats en portuguès (1), en castellà (3) i en català (3).

Santa Margalida

Núm. 22, 23

Editada per l'OCB de Santa Margalida.

Solcs i Ones

Núm. 10

Butlletí informatiu de la Conselleria d'Agricultura i Pesca.

Udol

Núm. 7

És la revista de Llubí.

Periòdics

Felanitx

Núm. 2885 al 2892

Subtitulat Setmanari d'Interessos Locals.

La Nau

Núm. 22 al 28

Setmanari en català, editat a Palma.

L'Estel de Mallorca

Núm. 286 al 289

És l'antic *S'Arenal de Mallorca*, el diari dels mallorquins.

Fulls informatius, butlletins

Anells

Núm. 1

Entre les múltiples actuacions previstes amb motiu de la celebració de l'Any Internacional de la Família, la Conselleria de Governació del Govern Balear edita aquesta publicació sobre la família que sortirà cada sis setmanes.

Butlletí Oficial del Parlament de les Illes Balears.

Hem rebut fins al número 131.

Guia d'ocupació

Editada conjuntament per la Direcció General de Joventut, Menors i Família i el Consell de Joventut de les Illes Balears. La guia, basada en tècniques de recerca de feina, està destinada a orientar els joves que cerquen feina.

L'Aventura de Llegir

Any XII. Des de fa dotze anys l'OCB edita dos periòdics amb motiu de la Diada del Llibre. Ambdós amb el mateix títol, un està dedicat als llibres per a grans i l'altre, als llibres per al infants.

Resum de Premsa Forana

Govern de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears. Gener-febrer de 1994 i Març-abril de 1994.

Sa Talaia d'en Figuera

Butlletí d'informació municipal de Palma (el PSM a Cort). Març de 1994. Núm. 6.

Invitacions, comunicats i altres herbes

- Hem rebut puntualment cada mes l'agenda d'activitats de les delegacions de l'OCB.

- La Fundació Emili Darder ens ha convidat a la taula rodona: «La revista Lluç 25, anys en català», el dia 29 de març al Club Diario de Mallorca.

- L'OCB de Campos ens ha convidat a la taula rodona: «Crisi econòmica a Campos», el dia 8 d'abril, a la Sala de Cultura de «Sa Nostra».

- El PSM ens ha convidat al sopar aniversari del PSM-NM, el dia 15 d'abril a Binicomprat.

- Esteban Pisón ens ha convidat al IX Recital de Canto y Poesía de Pascua Florida, el dia 18 d'abril a la Sala d'actes de La Caixa.

- Club Diario de Mallorca ens ha convidat a la conferència «Menorca, ecologia i futur», a càrrec de Joan Huguet Rotger, el dia 20 d'abril.

- La fundació Emili Darder ens ha convidat al III Seminari: Societat i Cultura a Mallorca a la Segona Meitat del Segle XX. Coordinat per Antoni Marimon i Carme Vidal, ha tingut lloc tots els dijous del 14 d'abril al 19 de maig, a la seu de la Fundació.

PANADERIA Y PASTELERIA

Carrer de la Rosa, 4
Via Blanquerna, 15
VALLDEMOSSA

PER A GATONS I COQUES FINES
NO HI HA COM
CA'N MOLINAS

Tel. 61 21 56
Tel. 61 22 47

CALAIX DE SASTRE

Dia de les Illes Balears

La Comunitat Autònoma de les Illes Balears va celebrar, els dies 5 i 6 de març, a Mallorca el Dia de les Illes Balears. Les medalles d'Or de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears de 1994 foren per a les cases de Balears a l'Exterior:

- Círculo Mallorquín de Puerto Rico
- Centro Balear de Uruguay
- Casa Balear de Buenos Aires
- Centro Balear de Santa Fe
- Sociedad la Protectora Menorquina de Córdoba
- Centro Balear de Mendoza
- Agrupación Mallorca de San Pedro
- Amics de Mallorca a Barcelona
- Casa d'Eivissa i Formentera a Catalunya
- Casa de Menorca a Barcelona
- Hogar Balear en Madrid
- Centro Balear de Cuba

Representants de totes aquestes cases visitaren Valldemossa, acompanyats per la vice-presidenta del Govern Balear, Rosa Estaràs. Vàrem tenir ocasió de parlar amb ells, i sobretot amb Manolo Mercant, president del Centro Balear de Uruguay, i la seva esposa. Una descendent de balears va llegir, en el decurs d'un dinar, aquesta emotiva poesia:

Espanya un sol,
Amèrica una terra

Espanya una antena,
Amèrica un oceà

Espanya una arrel,
Amèrica un bledar creixent

Espanya una nostàlgia,
Amèrica una ferida oberta
i entre el dos països
un immigrant amb sa càrrega al coll:

el donar més generós
l'horitzó més obert
i en el fons de l'ànima
l'amor
multiplicat per dos com en un
[espill.

I en els ulls
en el tremolor lleuger d'una
[llàgrima
dos móns s'entrellaçats
en atapeït duel.

Cor dividit
en quin d'ells
descansaran els meus ossos!...

Paulina Riera de Kunte
Santa Fe, Argentina
(traduïda del castellà)

Aquesta traducció vol ser un petit homenatge a Paulina Riera de Kunte, descendent d'emigrants, perquè pugui veure escrit el seu poema -on reflecteix els seus més profunds sentiments- en la llengua dels seus avantpassats.

Estudiants de català d'Alemanya

Vint-i-tres estudiants de català d'Alemanya que passaren quinze dies a Mallorca venguéren a Valldemossa en visita cultural. Vàrem fer la visita amb ells, i el professor Johannes Kabatek, de la Universitat Paderborn, ens va explicar que aquests viatges es fan cada any en combinació amb el Govern Balear i l'Oficina Catalana a Frankfurt. Els estudiants són de nou ciutats diferents i no només s'interessen per l'idioma -estudien Filologia Romànica- sinó també per l'arquitectura i la història. Ens va dir que a Alemanya es pot estudiar el català a més de trenta ciutats.

El Parlament i la Premsa Forana

Amb motiu de la celebració de l'onzè aniversari de l'Estatut d'Autonomia, *Miramar* fou convidada, el dia 10 de març, a la inauguració de l'exposició del treballs del concurs escolar de redacció sobre l'Estatut d'Autonomia, el qual va comptar amb la participació de 2.700 alumnes. Aquest concurs, convocat pel Parlament de les Illes Balears, es va fer amb la col·laboració de la Banca March i el Ministeri d'Educació i Ciència. Els treballs seleccionats estaven exposats als locals de la Banca March de Manacor.

Després de la visita a l'exposició es va servir un sopar al Restaurant Molí d'en Sopa, acabat el qual el president del Parlament, Cristòfol Soler, va fer un discurs sobre l'Estatut i el paper de la premsa forana i va concloure desitjant una major col·laboració entre la premsa forana i el Parlament.

Alguns representants de les cases de Balears i els valldemossins que els donaren la benvinguda, als jardins de la Cartoixa.

Els nins guanyadors del concurs escolar de redacció sobre l'Estatut d'Autonomia acompanyats pel president del parlament, Cristòfol Soler, Joan Torres, vice-president de la Banca March i Andreu Crespi, del MEC.

Un moment de la roda de premsa.

Bartomeu Reus visita la seu de la Premsa Forana

El 15 de març, a la seu de la Premsa Forana, hi hagué una roda de premsa amb Bartomeu Reus, conseller d'Obres Públiques i Ordenació del Territori.

El conseller va explicar, entre d'altres qüestions, com intentaven resoldre el problema de l'aigua, de les carreteres, depuradores, túnels...

Sebastià Trias Mercant

Organitzada pels Amics de l'Arxiduc i a la sala de conferències de la Fundació «La Caixa», tingué lloc el dia 18 de març una confe-

rència a càrrec del doctor Sebastià Trias Mercant, antropòleg. Féu la presentació Lluís Baz, professor de Filosofia i traductor de les darreres obres de l'Arxiduc. La conferència, titulada *L'Arxiduc i les Balears dins l'antropologia de la Mediterrània*, fou un gran èxit.

Concert de Divendres Sant

El dia 1 d'abril, Divendres Sant, després de la processó, hi hagué un concert al Romaní. Genia Tobin, amb la seva preciosa veu, Tomeu Estaràs, amb la flauta dolça, Miquel Brunet al teclat i amb la col·laboració de Pep

Toni Rubio amb flauta i guitarró, ens oferiren un fabulós concert que va fer les delícies dels que hi assistiren. Va ser tot un seguit de peces clàssiques, modernes i populars les que interpretaren molt acuradament.

Vadim Burwitz

Amb gran interès vàrem acudir el dia 5 d'abril al Club Diario de Mallorca, per sentir el nostre amic Vadim Burwitz en una conferència a la qual va demostrar el seu saber sobre el planeta Plutó i el satèl·lit Caront. L'acte fou presentat per Salvador Sánchez.

Lluís Baz i Sebastià Trias Mercant.

Miquel Brunet, Genia Tobin, Tomeu Estaràs i Pep Toni Rubio. Fotografia de Rafael Estaràs.

Vadim Burwitz, un moment de la conferència.

Els carrers empedrats de Valldemossa

La primera fase d'empedrar els carrers de la vila s'haurà acabat quan surti aquesta revista, han quedat molt bé en general, però personalment hauria volgut que s'hagués pogut solucionar també el problema dels cables que pengen de les façanes del nostre poble i que són tan antiestètics.

J. Torrents Lladó

Del 25 de març al 30 d'abril poguérem visitar a sa Llotja de Palma l'exposició J. Torrents Lladó. Aquesta mostra organitzada per la Conselleria de Cultura, Educació i Esports del Govern Balear reuní unes cent cinquanta obres, representatives

de les distintes èpoques d'aquest pintor que tans d'amics tenia a Valldemossa. Un dels objectius de l'exposició és donar a conèixer als illencs la desbordant creativitat de la pintura de Joaquim Torrents, un artista que amb la projecció de la seva obra ha contribuït a la projecció internacional de les nostres illes.

IV Aplec de la Mare de Déu de la Panada

Més de noranta persones, entre cavallers i dames d'honor de Santa Maria de la Panada, es reuniren el dia 17 d'abril, en una jornada de germanor entor a la seva patrona, a l'ermita de Sant Honorat, lloc on és venerada.

Francesc Salleras, propietari de la llibreria Jovellanos i president fundador dels cavallers, acompanyat de les dames Catalina Valls, Josefina Llenas i Antònia Serrano i dels cavallers Rafel Bordoy, Carles Tomàs i Esteban Pisón, presidiren la solemne missa concelebrada pels preveres -també cavallers- Santiago Cortès, Miquel Lliteras, Bartomeu Matheu i Jaume Rovira. Finalitzada la cerimònia, hi hagué ball mallorquí animat pel grup Font Figuera. Després del dinar de germanor que es féu al restaurant de

Margaluz i la seva filla, Alejandra, oli sobre tela de J. Torrents Lladó.

Cura, els assistents tornaren a Sant Honorat on visitaren l'exposició sobre la iconografia i les noves publicacions de la Mare de Déu de la Panada. Els actes finalitzaren amb un recital poètic presentat pels poetes Rafel Bordoy -poetes catalans- i Esteban Pisón -poetes castellans. Aquesta corona poètica fou el colofó del IV Aplec de la Mare de Déu de la Panada.

Quinze anys escassos i la plaça de Ramon Llull separen aquestes dues fotografies. La primera -feta per Pep Lladó- és la via Blanquerna devers el 1979. Per cert, que una màquina va empènyer un arbre de davant Can Molines -que es va salvar gràcies a l'esment que li tingueren uns veïns- i li deixà una bona cicatriu. La segona és el carrer d'Uetam i està feta el mes de maig d'enguany.

Un aspecte dels assistents a la missa a Sant Honorat. Fotografia de Nicolau Tous.

Un moment de la signatura del conveni.

Joan Verger signa un conveni amb la Premsa Forana

El president del CIM, Joan Verger, i el president de l'Associació de la Premsa Forana de Mallorca, Carles Costa, signaren a Sant Joan, el 21 d'abril, un conveni de col·laboració entre el Consell Insular de Mallorca i l'esmentada associació per a la inserció de publicitat o publireportatges del CIM a les revistes que en formen part. Després assistírem a un sopar de companyonia a Can Tronca.

Camins de l'Arxiduc

Camins de l'Arxiduc és el nom d'un dels programes educatius que la Conselleria de Cultura, Educació i Esports ha organitzat entre els actes que s'han de fer amb motiu de l'Any de l'Arxiduc per tal de donar a conèixer

als escolars d'entre 12 i 16 anys els camins i miradors que Lluís Salvador va fer construir fa més de cent anys.

Tres mil estudiants, en grups de seixanta, han participat un aquest programa, que ha aconseguit un apropament a la vida i a l'obra de l'Arxiduc.

Dia del Llibre a Lluç

Al santuari de Lluç es va celebrar, el 8 de maig, el Dia del Llibre. Foren nombrosos els actes efectuats, però el que volem destacar és la presentació del llibre *JOCABA - Un estel del Dofí*, petit homenatge al pintor Josep Coll Bardolet, obra de Maria Dolors Oliu i prologat per Alexandre Ballester. La presentació fou a l'ofertori de l'ofici presidit el pare Prior i cantat per l'escolania. Hi hagué bells parlaments, imposició de

les mides i lliurament dels pals i els estels com a peregrins majors als autors, ball de l'oferta fet per Cofre Antic, plegamans a la Mare de Déu, etc. Després de visitar el museu sala Coll Bardolet, dinaren amb la comunitat.

Icones russes a sa Llotja

La Conselleria de Cultura Educació i Esports del Govern Balear, el Consell Insular de Mallorca i l'Ajuntament de Palma han presentat un exposició d'icones russes a sa Llotja, del 17 de maig al 30 de juny. Aquesta mostra ha reunit cent cinquanta peces representatives de les diverses èpoques de l'art iconogràfic rus i ha ofert al públic de les Illes una visió panoràmica i exhaustiva d'aquesta parcel·la de l'art que fins ara només coneixíem per referències.

Sense deixar Valldemossa,
per comprar bé i aviat,
barat i de qualitat,
comprau al supermercat:

SUPERMERCAT VALLDEMOSSA.

C/ del Marquès de Vivot, 5

Tel.: 61 25 68

Telefax: 61 23 12 VALLDEMOSSA

Josep Coll Bardole -amb el pal de peregrí-, Gabriel Janer Manila i Alexandre Ballester.

Un oli de Carme Sánchez.

Helga Schwendinger

La Doctora Helga Schwendinger ens va oferir una interessant conferència titulada *Erzherzog Ludwig Salvator, un Habsburgo visto por una austriaca*. La conferència, organitzada conjuntament pel Consulat d'Àustria a les Balears i l'Associació Amics de l'Arxiduc, tengué lloc el dia 26 de maig a la sala de conferències de la Fundació La Caixa. El cònsol d'Àus-

tria, Jaume Ramos Pons, va fer la presentació de la conferenciant.

Carme Sánchez exposa a Valldemossa

Del dies 1 al 15 de juliol, la pintora artística Carme Sánchez exposarà a la Sala Capítular de la Cartoixa de Valldemossa. Carme Sánchez, nascuda a Palma, ha viscut desset anys en terres gironines. Des de 1957, any en què s'inicià en el món de

la pintura, no s'ha aturat en el seu recorregut, sempre ascendent. Segons diu Andreu Genovart «...Es veu que és una enamorada de la mar i de les oliveres. Els colors d'aquestes estan molt ben aconseguits i la mar parla».

Antònia Serrano Darder

GIMNÀSTICA

Ja fa un parell d'anys que es fan classes de gimnàstica a l'escola de Valldemossa. La professora és Antònia Mercant Tomàs i les patrocina l'Ajuntament de la vila.

Hi ha dos torns: un de les sis a les set de l'horabaixa els dilluns, dimecres i divendres, i un altre per als que els va millor de les vuit a les nou els dilluns i divendres.

Ara que arriba l'estiu, això de la gimnàstica és molt im-

portant per a nosaltres, les dones, però a l'hivern també ho és, ja que hem de cuidar la nostra salut. Cada vegada som més les que anam a fer gimnàstica. Ens ho passam molt bé i l'hora de la classe passa volant. Vet aquí dos grups de gimnastes.

Isabel Serrano

GASPAR MAS GARCIA

Al nostre poble hi ha una persona que, pel que fa a l'esport, i més concretament al futbol-sala o futbito, sempre està envoltat de nins de totes les edats, cercant fotografies de carnet, fotocòpies del llibre de família, carnets d'identitat... és una persona que no ha volgut entrenar mai «l'equip gran», malgrat que més d'una vegada li han insinuat. Ell fa una labor a l'ombra, callada i contínua, sempre a l'espera, temporada rera temporada, d'inscriure més equips. Com tots ja us heu imaginat, es tracta de Gaspar Mas Garcia, en Gaspar. Hem parlat amb ell d'esports, però no ho hem fet a la pista, sinó a ca seva. El resultat és aquest:

P. Quines han estat les teves vivències esportives fins avui?

R. Vaig començar a jugar a l'antic CF Valldemossa, quan Angel Albertos n'era el president. Posteriorment el futbol desaparegué uns anys i quan Gabriel Genovard i uns quants més el tornaren a posar en marxa, vaig tornar a fitxar, fins que desaparegué definitivament. L'entrenador fou sempre Joan Bibiloni. Des de l'any 1984, quan es va fundar el Valldemossa AT, hi estic com a entrenador i directiu, i esper continuar-hi molts d'anys.

P. Com veus l'esport a la vila?

R. Trob que la majoria de nins no tenen l'esperit de sacrifici que teníem nosaltres a la seva edat, a pesar que tenen

més i millors mitjans per practicar-lo. En l'aspecte positiu, trob que es fa una bona labor de base, en què s'ha de tenir paciència amb els resultats.

P. Quines mancances trobes en matèria esportiva?

R. Crec que la relació entre les instal·lacions esportives que tenim i el nombre de practicants és bona i correcta; però haurien de tenir més cura de les instal·lacions, ja que no hi control ni organització pel que fa al manteniment, fa la impressió que estan un poc abandonades. En resum, s'haurien de cuidar més.

P. Per què sempre has volgut entrenar equips de base?

R. Bé, he de reconèixer que és més difícil i s'ha de tenir més paciència, però m'agrada i em reporta més satisfacció personal.

P. Es preocupen, els pares, de l'esport que fan els fills?

R. Realment són molt pocs els que vénen als partits, i als entrenaments, pràcticament cap; he de dir que els infants els troben a faltar. Haurien de venir més i cooperar, ja que el que fa l'esport al cap i a la fi és el seu fill. Com a cas concret, i perquè serveixi d'exemple, he de comentar que m'he trobat casos en què el càstig per haver tret males notes és no deixar-los anar a l'entrenament, en canvi, els deixen anar al bar o veure la televisió.

Això ho explica tot.

P. Quins esports sols practicar?

R. Tennis i futbol-7 amb els companys de la feina a GESA.

P. Com funciona el tennis (ATV)?

R. El que et pot contestar a aquesta pregunta és Lluís Oliver, que és el que realment ho porta tot. Crec que al principi començà amb molta força, com tot el que és nou, i que actualment ha decaïgut un poc l'ímpetu d'abans. L'època més forta és l'estiu. Es van fent cursets d'aprenentatge i, afortunadament, hi ha un augment considerable entre el nombre de dones que el practiquen.

P. Propers projectes?

R. Amb la directiva del Valldemossa AT, miram de fer un equip de futbol-7 per a la propera temporada, en qualsevol categoria.

P. Conta'ns una anècdota que hagi succeït.

R. El primer partit de futbol-sala, d'això fa bastants d'anys, fou al Coll d'en Rabassa. El porter era Miquel Pastor. Perdèrem per 17-0; en Miquel es volia retirar de porter perquè no li fecin més gols. Al final del campionat nosaltres quedàrem els quarts i ells els campions.

P. Què aconsellaries als nins que volen fer esport?

R. Primer, els vull dir que l'esport, sigui el que sigui, és fonamental i necessari. Que no es desanimin, que hi ha bona companyonia entre tots i que l'esport sigui per a ells un xalar, no una obligació.

Cala Millor-Valldemossa AT. FS. Infantil. Maig de 1994.

FS Escolar-Port de Sóller. Equips Valldemossa AT.

P. Una satisfacció personal?

R. Veure que algun dels jugadors que jo he entrenat de petit ara juga amb l'equip gran de futbol del Valldemossa AT. És una gran satisfacció, ja que veus que tot l'esforç d'anys té un èxit.

P. Què penses quan sents el mot àrbitre?

R. És una persona que hem de respectar sempre.

P. Entrenador?

R. És un mestre, ell t'ensenyà i tu aprens.

P. Gol?

R. Alegria.

P. Entrenament?

R. És quelcom necessari. Han de ser un divertiment i no un compromís.

P. El millor moment?

R. Qualsevol victòria.

P. El pitjor moment?

R. A les Olimpíades Escolars celebrades a Valldemossa, quan perdérem amb l'equip FS Cadetes la final contra l'Esportes, per penalts.

Tomeu Torres

TENNIS

III DIADA ESPORTIVA

Com cada any, el passat dia 19 de març celebràrem la III Diada Esportiva commemorativa de la fundació del club, amb la tradicional prova de taebreak, el guanyador de la qual fou el veterà i sempre jove Joan Ripoll, que va guanyar la final a un sorprenent Joan Mas, el qual per segona vegada aquest any ha eliminat el número u del rànking, Antonio Gallego. Al vespre es va celebrar un sopar de companyonia al bar S'Olivera.

TORNEIG ESPARDENYA

(una estrella) del 17 al 21 de maig.

El guanyador d'aquest torneig ha estat Gabriel Calafat, que va guanyar la final a Antonio Gallego.

PINS, CAMISETES I POLOS

Com ja els informàrem al darrer número d'aquesta revista, hem donat a fer uns pins molt bonics amb els quals hem obsequiat tots els socis, si qualcú està interessat a adquirir-ne algun, ho podrà fer al preu de dues-centes pessetes. Quan surti aquest número ja s'hauran repartit a tots els socis.

CLASSES DE TENNIS

(curs d'estiu)

Com els estius passats, durant els mesos de juliol i agost, l'ATV organitza uns curssets per als infants, d'entre 6 i 13 anys, que ho desitgin. Davant dels curssets, subvencionats la major part pel club, hi haurà la monitora professional Margarita Bibiloni, l'historial de la qual, malgrat la seva joventut, és molt ampli, amb diversos títols aconseguits en diferent categories.

BEATA 94

El Torneig Beata 94 ja està en marxa, esperam que aquest any serà molt concorregut.

Lluís Oliver

BAR S'OLIVERA

AVINGUDA ARXIDUC LLUÍS SALVADOR

TELÈFON 61 25 77

VALLDEMOSA

EXCURSIONISME

MIRAMAR I L'ARXIDUC

El passat dia 24 d'abril, va tenir lloc la primera visita de l'associació Amics de l'Arxiduc pel camins que tan encertadament va fer construir l'Arxiduc. En aquesta ocasió es va comptar amb la grata companyia de l'Obra Cultural Balear a Valldemossa.

El dia havia començat amb una boira molt espessa, que, sortosament, l'escalfor del sol va anar clivellant, fent la gràcia de bones estones de sol. El temps, més bé dolent, va permetre fer la pujada a Miramar sense més problemes que un oratgi fresc.

A les 10 del matí es va iniciar la marxa des de Ca Madò Pilla, on prèviament s'havien concentrat els qui procedien de Valldemossa i els qui havien arribat de Ciutat amb un autocar posat a la disposició dels socis per l'Associació.

La ruta seguida va ser pel camí de sa Barrera de sa Marina. La primera aturada es va fer al mirador Nou i a la cova de s'Ermità. Després es va romandre una bona estona al mirador de sa Rasa per contemplar la meravellosa panoràmica que aquest ofereix i al mateix temps procedir a la primera col·lació del dia. Quant al paisatge, és un constant xalar amb la seva contemplació, tant des dels miradors com des del recorregut del camí.

Novament en marxa, es va davallar a la carretera del Caló de s'Estaca, per iniciar des d'aquí la pujada a Miramar. El camí envaït per la brossa i esbaldregat en alguns indrets puja serpejant per un coster molt rost i passant per dos miradors: el des Figueral i el des Creuer. En ambdós s'hi va fer una bona aturada per a les fotografies de rigor i per contemplar una vegada més la singular silueta de sa Foradada.

Els excursionistes, que ultrapassaven la vuitantena, varen demostrar

tenir bona cama i que podien superar la problemàtica que presenta tot camí de muntanya.

A les coves de Ponent, com les anomenava l'Arxiduc, s'hi arriba per dos trams d'escales tallades a la mateixa roca. També aquí s'hi va romandre una bona estona per contemplar el baix relleu en marbre blanc, dedicat al beat Ramon Llull. En aquest indret, el camí salva un impressionant cingle balmat per anar a raure als conreus de Miramar.

Després d'anar a guaitar als miradors des Guix i de sa Ferradura, els excursionistes s'acostaren a «ses cases» per saludar els propietaris i visitar la capella de la Trinitat, on el doctor Sevilla va fer una interessant explicació sobre Miramar i l'Arxiduc. Tot seguit i acompanyats pel doctor Sevilla i les senyores Sílvia i Isabel Ribas varen poder admirar la magnífica composició escultòrica de Tantardini dedicada per l'Arxiduc al seu secretari Wladislav Vyborni.

Finalitzada la visita, els excursionistes es van esbandir pels jardins per atendre l'important capítol del dinar i donar ocasió que les senyores deixassin ben palès el seu art i la seva gràcia en coses de menjar.

Els núvols, que fins llavors havien fet bonda, es posaren d'acord per tapar el sol, baixar la temperatura i iniciar una pluja intermitent que a punt va estar de fer malbé la resta de la jornada.

Després de fer la inevitable fotografia de grup i acomiadar-se dels senyors Sevilla Ribas, malgrat la mala cara del temps, la gent no es va deixar emporuguir i, d'acord al que s'havia programat, es va visitar l'esbucada capella del Beat Ramon Llull, per retornar tot seguit al punt de sortida: Ca Madò Pilla.

L'únic entrebanc el va constituir el bar de l'hostatgeria de Ca Madò Pilla, que sols és per als residents. Així que la il·lusió d'ensaborir un cafè no va passar d'això, d'una il·lusió.

Finalment, cal destacar la magnífica i documentada informació que, a tot el llarg de l'excursió, va donar Gaspar Valero sobre Miramar, l'Arxiduc i tot allò que oferia interès.

Així, a grans trets, és com va transcórrer aquesta primera visita dels Amics de l'Arxiduc per les terres que en un temps passat foren propietat d'un dels homes que més forta empremta ha deixat entres nosaltres.

Abril de 1994

Benigne Palos i Vadell

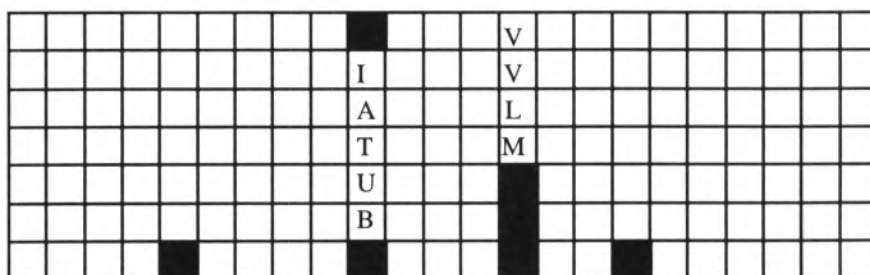
Els excursionistes al jardí de Miramar. Fotografia de Joan Estrany.

PASSATEMPS

Columnes bellugadisses

Jeroglífic

SOL

Quina nota ha tret a l'examen?

Sopa de lletres

Trobau dotze pobles de Mallorca dins aquesta sopa de lletres.

O C K T R V F A M S Q
C A P D E P E R A N V
A P E S X I L E R Z L
L D T I N N A R B H O
V E R N M A N A C O R
I L A E Q S I C H V U
A L T U N A T N F G M
M A R R A T X I L N S
D N A R S E M Z H I O

Columnes que s'han de col·locar degudament al caixetó superior.

Mots clau de la darrera ratlla horitzontal:

1. Part superior del tronc humà, plural. 2. A la part interior. 3. Article indeterminat femení. 4. Organ amb què acaba el braç. 5. Disminuïda de mides.

Una vegada resolt, es podrà llegir un fragment de la novel·la *L'espectacle* de Joan Mas.

Deu errades

C/ Arxiduc Lluís Salvador, 23
Telèfon 61 25 84
VALLDEMOSSA

Cafeteria Bar **LA CARTUJA**

Pça. Ramon Llull, 1
Tel. 61 22 40
VALLDEMOSSA

Bar Restaurante

CAN COSTA

Teléfono 61 22 63
07170 Valldemossa - Mallorca

MODA INFANTIL

NACRE
Moda

C/ DE LA ROSA, 25
VALLDEMOSSA

VIATGI AMB B O N A COMPANYIA

**LA SEVA AGÈNCIA DE VIATGES
AL POLÍGON DE SON CASTELLÓ**

Gremi Fusters, 11 • Tel. 29 34 00 (8 línies)
Télex: 69120 • Fax: 75 81 31

SUCURSALS A: EIVISSA • COSTA DEL SOL • CALA D'OR • CALA RATJADA